

Frafald i erhvervsuddannelserne **- årsager og forklaringer**

Frafald i erhvervsuddannelserne - årsager og forklaringer

**Peter Koudahl
Danmarks Pædagogiske Universitet**

Undervisningsministeriets temahæfteserie nr. 1 - 2005

Undervisningsministeriet 2005

Titel: Frafald i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer

Undertitel: -

Noter: Publikationen indgår i Undervisningsministeriets temahæfteserie som nr. 1 - 2005

Udgiver: Undervisningsministeriet, Afdelingen for erhvervsfaglige uddannelser

Institution: Undervisningsministeriet

Copyright: Undervisningsministeriet

Forfattere: Peter Koudahl, Danmarks Pædagogiske Universitet

Redaktion: Niels Glahn og Werner Hedegaard

Serieredaktion og produktion: Werner Hedegaard

Andre bidragydere: Malchow A/S: Grafisk tilrettelægning; Grafisk Himmel: Forside;

Schultz Grafisk: Web

Emneord: erhvervsuddannelser, frafald, EUD

Resumé: Publikationen følger op på regeringsgrundlaget som et led i initiativer om at sikre, at flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Publikationen indeholder en præsentation af opsamlet viden om årsager til frafald i erhvervsuddannelserne og bygger på en gennemgang af forsøgs- og udviklingsprojekter og undersøgelser i forskelligt regi, som har haft fokus på frafaldsproblemet i EUD. På baggrund af den opsamlede viden kommer forfatteren med en række anbefalinger i forhold til at belyse frafaldet i erhvervsuddannelserne bedre.

Sprog: Dansk

URL: pub.uvm.dk/2005/frafaldsopsamling

Den elektroniske udgaves ISBN: 87-603-2548-8

Den elektroniske udgaves ISSN: -

Den trykte udgaves ISBN: Publikationen findes kun i elektronisk udgave

Den trykte udgaves ISSN: -

Pris for den elektroniske udgave: 0 DKK

Version: 1.0

Versionsdato: 2005-

Publikationsstandard nummer:

Formater:

Inventarliste:

Publiceringsstandard nr.

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Publikationsenheden i Undervisningsministeriet, tlf. 3392 5223 eller e-mail: pub@uvm.dk

Forord

Et vigtigt element i regeringsgrundlaget Nye Mål fra februar 2005 er målet om, at flere unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Frafaldet i ungdomsuddannelserne – og især i erhvervsuddannelserne – er for stort og en væsentlig barriere for, at disse uddannelser kan bidrage til at opfylde regeringens mål. Det er derfor afgørende at få afdækket årsager og forklaringer på det store frafald – og på den baggrund få iværksat flere initiativer til at mindske det.

Derfor har Undervisningsministeriet anmodet Danmarks Pædagogiske Universitet om at gennemgå resultater og erfaringer fra en række forskellige udviklingsprojekter og undersøgelser – herunder forsøgs- og udviklingsprojekter finansieret af Undervisningsministeriet gennem de senere år – som er gennemført i forskelligt regi og forskellige steder i landet.

På baggrund af denne gennemgang opstiller forfatteren, Peter Koudahl, en række anbefalinger til erhvervsskolerne, vejledningssystemet og til ministeriet om områder, hvor der kan sættes ind umiddelbart, og områder, som bør belyses nærmere ved nye målrettede undersøgelser.

Publikationen retter sig mod ledere, vejledere og undervisere på erhvervsuddannelsesinstitutioner, Ungdommens Uddannelsesvejledning, produktionsskoler, uddannelsernes parter m.fl.

Undervisningsministeriet har finansieret udarbejdelsen og udgivelsen af denne internetpublikation. Afslutningsvis skal bemærkes, at meninger og synspunkter i publikationen naturligvis står for forfatterens egen regning.

Niels Glahn
Undervisningsministeriet
Afdelingen for erhvervsfaglige uddannelser
December 2005

Indhold

3	Forord
5	Indhold
7	Resumé
9	1. anbefalinger
9	Frafaldsregistrering
9	Skolernes bidrag
9	Vekselluddannelsesprincippet
10	Særlig indsats i forhold til etniske minoritets- unge
10	Påtrængende udredningsarbejder
11	2. Indledning
19	3. Oversigt over og resume af den gennemgåede litteratur om frafaldsproblemet
19	Resumé af de enkelte bidrag
19	Titel: Rapport om forebyggelse af frafald i erhvervsuddannelser på de tekniske skoler
22	Titel: Pædagogikken og frafaldet (FoU-projekt- nr.: 101231)
27	Titel: Undersøgelse af årsager til "restgruppens" frafald fra erhvervs- uddannelserne
29	Titel: Frarafald – Hvorfor og hvordan? Hvad siger eleverne? Kan vi gøre noget ved det på erhvervsskolerne?
33	Titel: Hvorfor, hvordan og hvornår falder ele- verne fra i EUD? (FoU-projektnr.: 101263).

33	Titel: Frafald i erhvervsuddannelsernes hovedforløb
38	Titel: Erfaringer fra forsøg med EUD-reformen – grundforløb og hovedforløb i 2000.
41	Titel: 4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne
46	Titel: God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne. Skolernes erfaringer og eksempler på værktøjer
52	4. Frafaldet blandt etniske minoritetsunge i erhvervsuddannelserne
53	Titel: Udlændinge på ungdomsuddannelserne - frafald og faglige kundskaber
59	5. Opsamling og anbefalinger
66	6. Sekundær litteratur
68	7. Bidrag der indgik i DEL's rapport fra 2001
70	8. Noter

Resumé

Trods bestræbelser på det modsatte er frafaldet i de danske erhvervsuddannelser mere end fordoblet de seneste 10 år. Flere end 21.000 elever begynder en erhvervsuddannelse, som de aldrig fuldfører. Selvom der i samme periode har været en lille stigning af antallet af elever, som begynder en erhvervsuddannelse, er det samlede resultat, at erhvervsuddannelsessystemet i dag færdiggør et historisk lille antal elever. Det er baggrunden for, at Undervisningsministeriet har bedt Danmarks Pædagogiske Universitet om at udarbejde en oversigt over rapporter og udviklingsarbejder om frafaldsproblematikken med henblik på at opstille anbefalinger, som kan medvirke til at sikre, at flere elever gennemfører den uddannelse, de påbegynder.

I denne publikation gennemgås de væsentligste bidrag til mindskelse af frafaldet, der er udarbejdet fra 2001 og frem til i dag.

Introduktionen af elevens individuelle uddannelsesplan og bestræbelsen på at erstatte klasser og hold med individuelt tilrettelagte uddannelser var en central ambition med den seneste store reform af erhvervsuddannelserne, der trådte i kraft den 1. januar 2001. I den udstrækning, det er lykkedes skolerne at implementere reformen, viser analyserne, at denne tilrettelæggelse kan medvirke til at fastholde nogle grupper af elever, mens andre elever bliver endnu mere truet af frafald. Det indebærer, at "individuel tilrettelæggelse" i nogle sammenhænge kan betyde, at eleverne skal undervises i hold, med faste klassekammerater og af de samme lærere, som stiller alle eleverne de samme opgaver. Denne organisering kan desuden medvirke til at opfylde behovet hos eleverne om at opleve et godt socialt miljø på erhvervsskolerne. I betragtning af, at hovedparten af uddannelsesstiden foregår som praktik i en praktikvirksomhed,

har skolerne et stort ansvar for at fungere som samlingspunkt for eleverne og som det sted, hvor de kan være sammen andre unge.

I forhold til uddannelsernes organisering efter princippet om vekseluddannelse, viser analyserne, at virksomhederne og skolerne fortsat har problemer i relation til deres samarbejde om elevernes samlede uddannelse.

Analyserne viser, at der ikke er konsensus blandt skolerne indbyrdes eller mellem skolerne og Undervisningsministeriet om, hvornår en elev er faldet fra sin uddannelse. Nogle skoler skelner mellem "frafald med perspektiv" og "frafald uden perspektiv". Eksempelvis vil en elev, som overgår til en anden ungdomsuddannelse, eller som skifter til en anden erhvervsskole, hos Undervisningsministeriet blive betragtet som frafalden, mens den samme elev hos andre skoler vil blive kategoriseret som stadig værende i gang med uddannelse. De få analyser, som har undersøgt frafaldsproblematikken kvalitativt, når frem til, at frafaldet, forstået som at eleven falder ud af uddannelses-systemet eller overgår til arbejdsmarkedet, formodentlig er betydeligt mindre, end de officielle tal indikerer.

Publikationen opstiller en række anbefalinger og peger på behovet for gennemførelse af en række udredningsarbejder, der dels kan medvirke til at skabe konsensus om, under hvilke omstændigheder en afbrudt erhvervsuddannelse skal karakteriseres som "frafald", "omvalg" eller "tilvalg", og som kan medvirke til at skabe opmærksomhed om betydningen af det løbende optag. Endelig peger publikationen på behovet for, at der skabes opmærksomhed om det forhold, at forskellige elevgrupper har behov for forskellig indsats, hvis det skal lykkes at nedbringe det samlede frafald.

Anbefalinger

Med baggrund i de gennemgåede bidrag opstilles følgende anbefalinger med henblik på at mindske frafaldet i erhvervsuddannelserne.

Frafaldsregistrering

Det anbefales, at der udvikles og arbejdes med en simpel og ensartet registrering af frafaldet i erhvervsuddannelserne, der tager højde for, hvor eleven bevæger sig hen efter at have afbrudt sin uddannelse, uanset om der er tale om et skift blandt erhvervsuddannelsernes indgange eller mellem forskellige erhvervsskoler, overgang til anden ungdomsuddannelse, anden uddannelse, arbejde eller ledighed.

Skolernes bidrag

Det anbefales, at skolerne i deres tilrettelæggelse af vejledning, individualisering og etablering af hold lægger afgørende vægt på elevernes behov for at fungere i et godt socialt miljø. Skolerne bør (re)vurdere kravet om individualisering af uddannelserne. En stor gruppe elevers behov kan bedst tilgodeses gennem etablering af klasser eller hold, hvortil der er tilknyttet et stabilt og overskueligt lærerteam.

Skolerne anbefales at planlægge undervisningen i de almene grundfag, således at den følger anbefalingerne fra den seneste grundfagsbekendtgørelse og tager udgangspunkt i problemstillinger, som eleverne genkender fra de erhverv, de er under uddannelse til.

Vekseluddannelsesprincippet

Det anbefales, at der sker en koordinering af skolernes og praktikvirksomhedernes indsats i forhold til den enkelte elev. Dels hvad angår elevens fravær, dels i forhold til elevens eventuelle problemer med praktikvirksomheden.

Det anbefales videre at tage fat i projekt "Praktikum" (Koch m.fl. 2000), som er gennemført på Københavns Tekniske Skole, hvor udgangspunktet for den pågældende undervisning er en opgave, som eleven har med fra virksomheden.

Særlig indsats i forhold til etniske minoritetsunge

Det anbefales, at der på skolerne gøres en særlig indsats for at integrere de etniske minoritetsunge i samarbejder med etnisk danske unge.

Desuden anbefales det, at der i den konkrete tilrettelæggelse af undervisningen gøres en ekstra indsats for at formulere opgaver på en måde, som giver mulighed for konkrete løsninger.

Endelig anbefales det, at der gøres en ekstraordinær indsats for at skaffe etniske minoritetsunge en praktikplads.

Påtrængende udredningsarbejder

Det anbefales, at der sættes et egentligt udredningsarbejde i gang med henblik på at undersøge elevernes opfattelse af det løbende optag.

Det anbefales, at der igangsættes et udredningsarbejde, som kan tydeliggøre frafaldsårsagerne blandt forskellige grupper af elever, herunder særligt de elever, som ender i den såkaldte "restgruppe", med henblik på at afklare behovet for at etablere tilbud om psykologhjælp, skabe muligheden for samtale med socialrådgiver eller anden relevant professionel "hjælper".

Indledning

De seneste mange år er frafaldet i erhvervsuddannelserne i Danmark blevet større år for år. Der har været ganske små ændringer undervejs. Tendensen har været en svag stigning i antallet af elever, som har påbegyndt en erhvervsuddannelse, men frafaldet undervejs har været endnu større, således at stadig færre elever færdiggør den erhvervsuddannelse, de påbegynder. Ifølge bilagsmateriale til Globaliseringsrådets arbejde er det samlede frafald i erhvervsuddannelserne ca. 35%. Frafaldet fordeler sig således for erhvervsuddannelsernes forskellige dele og perioder:

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Erhvervsfaglige uddannelser, grundforløb mv.	4.100	2.351	2.561	2.744	3.948	6.247	9.453	10.947	11.300	13.860
Erhvervsfaglige uddannelser, hovedforløb	5.826	5.432	6.580	6.680	5.848	6.909	7.097	7.579	7.397	7.512

(http://www.uddannelsesstatistik.dk/pls/www_ndb/ndb?z_sessionid=38221045&z_logid=46380601&z_transnr=2&z_action=tabel)

Som det fremgår, er frafaldet gennem de seneste 10 år steget fra ca. 10.000 til mere end det dobbelte. I denne sammenhæng er det bemærkelsesværdigt, at frafaldet er fortsat med at stige også efter implementeringen af den seneste store reform af erhvervsuddannelserne. Reformen blev vedtaget blandt andet for at mindske frafaldet.

Der har været gennemført et stort antal undersøgelser til belysning af frafaldets årsager, og der har været igangsat og gennemført et stort antal forsøgs- og udviklingsarbejder med henblik på at mindske frafaldet.

Globaliseringsrådet har med statsministeren i spidsen ved rådets møde den 25. og 26. august 2005 stillet skarpt på blandt andet frafaldsproblemet i erhvervsuddannelserne, og der er planer om at iværksætte forskellige initiativer i den sammenhæng. Det drejer sig om at gennemføre en konsekvent trindeling i alle erhvervsuddannelser og at genindføre en mesterlære-lignende ordning, hvor eleverne gennemfører større dele af uddannelserne i virksomhederne (Mesterlæreudvalget 2005). I forbindelse med Globaliseringsrådets arbejde er der udarbejdet et notat om årsager til frafaldet i erhvervsuddannelserne. Heraf fremgår det, at der ikke findes simple forklaringer på frafaldet, men det fremhæves, at et stort antal undersøgelser peger på, at de faglige og personlige færdigheder, som de unge har erhvervet sig gennem opvæksten og i grundskolen, har afgørende betydning for, hvordan de klarer sig i det videre uddannelsesforløb. Desuden peges der på, at de unges læsefærdigheder og deres selvurdering har betydning for gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Begge elementer ses som et resultat af det sociale læringsmiljø og af den prægning, der kommer fra hjemmet. Konkret peges der i notatet på, at årsagerne til frafaldet skal findes i, at eleverne:

- savner faglige udfordringer,
- savner respons og er usikre på, om de er gode nok,
- savner opmærksomhed og indflydelse,
- har lav selvopfattelse,
- tidligere har afbrudt en uddannelse,
- kun har 9. klasse som baggrund,
- er under 19 år, når de påbegynder,
- har anden etnisk baggrund end dansk,
- mangler praktikplads.

Det største frafald inden for erhvervsuddannelserne finder vi blandt mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Fra-faldet for den gruppe er inden for visse uddannelser helt oppe på 60%. Kvinder med anden etnisk baggrund end dansk klarer sig næsten lige så godt som etniske danskere. Fra-faldet er forskel-ligt afhængig af uddannelsesretning. Det største frafald findes

inden for indgangene Teknologi og kommunikation samt Service, henholdsvis 51% og 52% i 2003. Grundforløb inden for Mekanik, transport og logistik tegner sig for et frafald på 45% i 2003. Det laveste frafald ses inden for det merkantile grundforløb og social- og sundhedsuddannelserne, hvor det er på ca. 20%.

Frafaldet i hovedforløbet er generelt lavere end i grundforløbet. Inden for de merkantile erhvervsuddannelser stopper ca. 12% i hovedforløbet, mens 28% ikke gennemfører hovedforløbet inden for levnedsmiddel og jordbrugsuddannelserne. (Bilag om Frafall på Erhvervsuddannelserne:1, Undervisningsministeriets dynamiske statistikdatabase).

På forskellig vis er frafaldet problematisk:

- Det er samfundsmæssigt et økonomisk problem, at der investeres i unges uddannelse, men at investeringen er spildt, fordi de unge ikke fuldfører den uddannelse, de påbegynder.
- For erhvervsskolerne er det ligeledes et økonomisk problem, fordi elever, som ikke fuldfører deres uddannelse, optager uddannelsespladser, der ellers kunne være besat med elever, som vil fuldføre uddannelsen.
- For den elev, som afbryder sin uddannelse, kan det vise sig at være et personligt problem ikke at kunne gennemføre en uddannelse.

Som led i en forstærket indsats for at stoppe frafaldet har Undervisningsministeriet bedt Danmarks Pædagogiske Universitet om at udarbejde denne publikation med henblik på at systematisere den viden, der eksisterer på området, forsøge at uddrage hovedkonklusioner og give anbefalinger, som kan anvendes i indsatsen for at mindske frafaldet.

I 2001 udarbejdede Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (DEL) en analyse af frafaldet i erhvervsuddannelsernes praktikdele. Den rapport opbygning ligger til grund for nærværende publikations opbygning, således at der er mulighed for

at sammenligne de to med henblik på at skabe opmærksomhed om udviklingen siden 2001. I lyset af, at frafaldet er fortsat med at stige i både grund- og hovedforløb, vil publikationen inddrage begge vekseluddannelsens elementer i analysen.

Rapporten fra 2001 gennemgår 16 rapporter og forsøgs- og udviklingsarbejder om frafaldet i erhvervsuddannelserne udarbejdet eller gennemført i perioden 1990 til 2001. Hovedkonklusionerne er, at der er meget forskellige perspektiver på frafaldsproblemet. Nogle rapporter har fokus på frafaldet i praktikdelene, andre på frafaldet i skoledelene, og endelig har en gruppe af undersøgelserne fokus på manglen af praktikpladser og uoverensstemmelsen mellem udbud af praktikpladser inden for specifikke erhverv og søgningen. Det sidste viser sig som et mis-match mellem udbud og efterspørgsel, således at der kan være mangel på praktikpladser inden for visse erhverv, mens der kan være mangel på elever inden for andre erhverv. En situation, som fortsat eksisterer.

Rapporten fra 2001 konkluderer at:

- Det gensidige kendskab mellem elever og virksomheder er for lille.
- Tilsvarende er den gensidige kommunikation for ringe.
- Når aftaler ophæves, ser virksomhederne årsagerne hos eleverne og omvendt. Gensidigt mener man, at modparten er uegnet.
- En stor gruppe elever har savnet vejledning og støtte i praktikken.
- En tilsvarende gruppe savner koordination mellem skole- og praktikdele.
- Mange elever mener ikke, de bliver hørt i virksomheden.
- "Tøvende" elever får problemer og tilbydes i stigende omfang dårlige arbejdsopgaver.
- "Målrettede" elever får problemer pga. manglende udfor- dring.
- Eleverne begrundet opsagt uddannelsesaftale med dårligt forhold til virksomhed/mester, dårligt psykisk arbejdsmiljø, samarbejdsvanskeligheder.

- Virksomheder begrundet opsigelse af uddannelsesaftale med umodenhed hos elever, samarbejdsvanskeligheder og elevernes manglende kvalifikationer.
- Virksomhederne efterlyser engagement og ansvarlighed, at eleverne indordner sig.

Samme rapport anbefaler følgende:

- Mere individuel vejledning ift. planlægning af uddannelsesforløbet.
- Bedre samarbejde mellem virksomheder og erhvervsskoler.
- Bedre uddannelsesplanlægning, præcise mål, variation, struktur og praksisnær oplæring.
- Afstemning af forventninger mellem elev og virksomhed.
- Kurser for oplæringsansvarlige på virksomhed
- Anvendelse af kombinationsaftaler.

Det er kun ganske få af rapportens anbefalinger, der er blevet implementeret. Dog er der med reformen i 2001 sket en styrkelse af vejledningsindsatsen. Denne styrkelse er sket gennem indførelsen af kontaktlærerordningen og elevens personlige uddannelsesplan.

Der er ligeledes i større udstrækning end tidligere blevet åbnet for indgåelse af kombinationsaftaler. Elevens individuelle indgåelse af uddannelsesaftale med en enkelt virksomhed for hele uddannelsesforløbet er dog stadig klart den mest udbredte form for uddannelsesaftale. Der har fra forskellige sider været fremsat en række forslag med henblik på at øge antallet af praktikpladser. Det har blandt andet drejet sig om etablering af uddannelsesaftaler, hvori der indgår obligatorisk skolepraktik, og som dermed kan medvirke til at øge antallet af praktikpladser. Ligeledes er det foreslået – og i perioder afprøvet – gennem præmieordninger at øge virksomhedernes tilskyndelse til at tage elever i praktik.

Der kan konstateres et sammenfald mellem begrænsningen af muligheden for skolepraktik inden for visse uddannelser, blandt andet bygge- og anlægsuddannelserne, og en stigning i

antallet af praktikpladser. Selvom der inden for byggeriet i samme periode har været en kraftig vækst, kan en del af stigningen i praktikpladsantallet efter al sandsynlighed tilskrives begrænsningen i mulighederne for skolepraktik.

Siden reformen af erhvervsuddannelserne i 2001, er der gennem tilpasninger af lovgivning og bekendtgørelser åbnet for muligheden af, at eleverne møder deres erhverv tidligere i uddannelsesforløbet, og at undervisningen i de almene grundfag placeres senere i det samlede uddannelsesforløb. Undersøgelser peger på, at placeringen af de almene grundfag i begyndelsen af uddannelsesforløbet i sig selv har været årsag til frafald i erhvervsuddannelserne (f.eks. Stein Michelsen 2002). Man må derfor formode, at frafaldet i grundforløbet kan nedbringes, hvis skolerne konsekvent placerer undervisningen i de almene grundfag senere i uddannelsesforløbet (Se også Aarkrog 2003).

Anvendelsen af kombinationsaftaler er kun i ringe grad implementeret. Ifølge Undervisningsministeriets statistikbank er der fra 1. januar til 31. august 2005 indgået 78 ordinære kombinationsaftaler. En stigning på fire aftaler sammenlignet med året før. Til sammenligning er der i samme periode indgået 114 flex-kombinationsaftaler, hvilket modsvarer en stigning på 37 i forhold til 2004 (Undervisningsministeriet 2005).

Forskellige undersøgelser peger på, at der stadig er et stykke vej til, at man kan tale om et godt samarbejde og samspil mellem virksomheder og erhvervsskoler. Eksempelvis konkluderes det i en rapport, som er udarbejdet af skolesamarbejdet CEU, at:

- Virksomhederne har ikke nogen entydig og klar opfattelse af erhvervsuddannelserne som en del af ungdomsuddannelsessystemet.
- Virksomhederne har ikke nogen entydig opfattelse af den funktion og det ansvar, de varetager som en uddannende virksomhed.
- Virksomhederne har tilsvarende ikke nogen klar opfattelse af en erhvervsskole som en uddannelsesinstitution (CEU 2000).

Forholdene kan naturligvis have ændret sig siden 2000, men rapportens konklusioner antyder, at der stadig er lang vej at gå i bestræbelsen på at etablere et godt samarbejde og samspil mellem de dele af erhvervsuddannelserne, som varetages af skolerne, og de dele, som foregår i virksomhederne.

Ifølge en spørgeskemaundersøgelse blandt næsten 1300 elever erklærer kun 16% sig "helt enige" i, at "Virksomheden og skolen har et godt samarbejde om min uddannelse", mens halvdelen af de samme elever er "Enige" eller "Delvis enige" i udsagnet: "Virksomheden er i kontakt med skolen om min uddannelse". 26% svarer, at det ved de ikke (Koudahl 2004).

I forlængelse heraf kan det konstateres, at det stadig er undtagelsen, at de oplæringsansvarlige i praktikvirksomhederne deltager i kursusvirksomhed med henblik på at styrke indsatsen over for elevernes oplæring i virksomhederne.

I denne publikation gennemgås de undersøgelser og forsøgs- og udviklingsarbejder, der siden 2001 er publiceret eller gennemført på området. Publikationen afsluttes med en opsamling og anbefalinger til det fortsatte arbejde for at mindske frafaldet.

Publikationen omfatter et særligt afsnit, som beskæftiger sig med frafaldsproblemer i relation til unge med anden etnisk baggrund end dansk. Denne opdeling er ikke valgt for at medvirke til stigmatisering af visse grupper blandt eleverne i erhvervsuddannelserne, men fordi alle undersøgelser og tal peger i retning af, at risikoen for at falde fra en erhvervsuddannelse, og i øvrigt for at falde ud af uddannelsessystemet generelt, er betydelig større for gruppen af unge med anden etnisk baggrund end dansk. Det gælder i særlig grad for gruppen af unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Der er derfor al mulig grund til at have særlig fokus på disse elever med henblik på at implementere initiativer, som kan fastholde eleverne i uddannelsessystemet.

I tillæg til de mange undersøgelser og udviklingsarbejder på

området har der gennem årene været en gennemgående debat om problematikken. Bidrag fra debatten vil blive inddraget her i den udstrækning, de kan bidrage med ny viden eller perspektiver, også selvom bidragene ikke direkte baseres på specifikke undersøgelser eller udviklingsarbejder.

3 Oversigt over og resume af den gennemgåede litteratur om frafaldsproblemet

Titel	Forfatter/institution	Udgivelsesår
Rapport om forebyggelse af frafald i erhvervsuddannelser på de tekniske skoler	Udviklingscentret for vejledning i Ringkøbing Amt	2003
Pædagogikken og frafaldet	Jørgen Brock og Lene Gonnsen	2004 – ikke publiceret
Undersøgelse af årsager til “restgrupens” frafald	Analyseinstituttet Instant Answer	2004
Frafald – Hvorfor og hvordan? Hvad siger eleverne? Kan vi gøre noget ved det på erhvervsskolerne	Lena Nørgaard og Inga Stein Michelsen	2004 – ikke publiceret
Hvorfor, hvordan og hvornår falder eleverne fra i EUD?	Finn Poulsen, Anette Lauridsen, Peder Sørensen og Lars Remtoft	2005 – ikke publiceret
Frafald på erhvervsuddannelsernes hovedforløb	Arbejdsgivernes elevrefusion	2004
Erfaringer med EUD-reformen – grundforløb og hovedforløb	Hanne Shapiro, Mette Abrahamsen, Lizzie Mærsk Nielsen, Trine Alette Panton, Susette Gam	2001
4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne	Dines Andersen	2005
God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne - Skolernes erfaringer og eksempler på værktøjer	Hanne Shapiro, Susette Gam, Trine Panton, Martin Eggert Hansen, Lone Jensen, Lene Ustrup	2005
Udlændinge i ungdomsuddannelserne – frafald og faglige kundskaber	Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	2005

Resumé af de enkelte bidrag

Titel: Rapport om forebyggelse af frafald i erhvervsuddannelser på de tekniske skoler

Forfatter(e): Udviklingscentret for vejledning i Ringkøbing Amt.

Tidspunkt: Juni 2003.

Opdragsgiver: Det regionale arbejdsmarkedsråd for Ringkøbing Amt.

Udførende: Udviklingscentret for vejledning i Ringkøbing Amt.

Omhandlende: Uddannelsescenter Herning, Holstebro Tekniske Skole, Skjern Tekniske Skole og Struer Erhvervsskole.

Metode: Der er gennemført manuelle optællinger af frafaldne på de involverede erhvervsskoler med henblik på at oparbejde et kvantitativt materiale, der kan belyse frafaldets årsager og tidspunktet for frafaldet. På baggrund af denne kortlægning foretages en kvalitativ vurdering af frafaldets årsager.

Konklusioner: Undersøgelsens konklusioner falder i flere dele:

1. En del, der viser, at der blandt skolerne ikke er enighed om definitionen af "frafald". Der eksisterer forskellige holdninger til frafaldsproblemet afhængig af, om det ses i et samfundsperspektiv, et vejledningsfagligt perspektiv eller et uddannelsesmæssigt perspektiv. Desuden sonderer skolerne på forskellig vis mellem frafald "med perspektiv" og frafald "uden perspektiv".
2. Rapporten siger desuden, at der ikke eksisterer et elektronisk system, som kan opgøre frafaldet validt. Rapporten konkluderer derfor, at der ikke eksisterer valide tal for det

faktiske frafald. De eksisterende elevregistreringssystemer er udviklet med henblik på administration af taxameterfinansieringen. Der peges på en række konkrete problemer i disse registreringssystemer, og det konkluderes, at for elever med "ikke-typiske" forløb gennem uddannelsen, sker der i mange tilfælde mangelfuld eller fejlagtig registrering. Blandt de involverede skoler er der dog enighed om, at frafaldet i grundforløbet ligger på mellem 20 og 50% afhængig af uddannelsesretning.

3. Den tredje del af konklusionerne omhandler det frafald, som de involverede skoler er enige om eksisterer. Rapporten konkluderer, at årsagerne til frafaldet er komplekse, utallige og personlige. Der registreres i undersøgelsen mindst 21 forskellige kategorier af uddannelsesstop. Disse er opregnet i rapportens bilagsdel og omhandler blandt andet, at eleven ikke er fremmødt, er overflyttet til en anden indgang, er blevet udelukket eller har stoppet sin uddannelse på grund af manglende praktikplads.

Trods anerkendelse af de her beskrevne uenigheder og begrænsninger, der kan henføres til det inkonsistente datamateriale og uenighederne om "frafald", peger rapporten på 22 konkrete initiativer til forebyggelse af frafald i grundforløbet.

Samlet konkluderes, at forebyggelse af frafald vil være afhængig af, at skolen giver eleven de bedste muligheder for at sammensætte sit uddannelsesforløb og den bedste støtte undervejs. Dette kan ske ved, at skolen er synlig og til stede i alle uddannelsens dele, således at eleven oplever sammenhæng i den samlede uddannelse.

Konkret kan det realiseres ved, at skolen, praktikvirksomheden og eleven arbejder efter det samme mål, og at antallet af valg, som eleverne skal foretage i udviklingen af den personlige uddannelsesplan, begrænses.

Realiseringen af disse mål involverer fortsat kompetenceudvik-

ling af skolens ledelse og lærere samt af de oplæringsansvarlige i praktikvirksomheden.

Kommentar: Rapportens væsentligste bidrag er konstateringen af, at der ikke i elevregistreringen eksisterer elektronisk mulighed for at udlede valide tal om frafaldets størrelse. Selve det forhold, at afhængig af, hvilket perspektiv der lægges på spørgsmålet, kan elevens afbrud af uddannelse, overflytning etc. forstås som frafald med perspektiv eller uden perspektiv, retter fokus mod frafaldsproblemetss kompleksitet og mod det forhold, at den centrale registrering af frafaldet i erhvervsuddannelserne ikke kan blive bedre end det datagrundlag, som skolerne indbetter, giver mulighed for.

Rapporten præsenterer intet talmateriale. Det er således ikke muligt at vurdere undersøgelsens opgørelser af det faktiske frafald eller at vurdere, hvordan den kvantitative del af undersøgelsen hænger sammen med den kvalitative, som præsenteres i form af de 22 anbefalinger.

Titel: Pædagogikken og frafaldet (FoU-projektnr.: 101231)

Forfattere: Jørgen Brock (DEL), Lene Gonnsen (EUC Nordvestsjælland).

Tidspunkt: Marts 2004.

Opdragsgiver: Undervisningsministeriet.

Udførende: Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse og de fem tekniske skoler i Region Sjælland (Selandia, EUC Sjælland, EUC Lolland, CEUS og EUC Nordvestsjælland).

Omhandlende: Samme skoler som ovenfor.

Metode: Projektet har gjort brug af triangulering:

- En spørgeskemaundersøgelse blandt alle elever på de nævnte skoler, der begyndte teknisk grundforløb i efteråret 2002, og som ikke gennemførte grundforløbet. Undersøgelsen er besvaret af 610 elever ud af ca. 1230 frafaldne, hvilket giver en svarprocent på 48,6. Der begyndte ca. 3000 elever i det tekniske grundforløb i efteråret 2002, hvilket giver en samlet frafaldsprocent på 41.
- Desuden er der gennemført tre runder kvalitative interview. Til 1. runde udvalgte to elever fra hver skole. Til 2. runde udvalgte seks elever fra hver skole og til 3. runde igen to elever fra hver skole. Der har været forskellige kriterier for udvælgelsen med det formål at sikre en så bred repræsentation blandt respondenterne som muligt.
- Sidst er der med ledelsværktøjet "Discoverer" foretaget udtræk af den samlede elevpopulation. Som i det foregående projekt konstateres det, at det ikke er muligt at konstruere 100% valide tal for frafaldet. Det skyldes registreringssystemernes utilstrækkelighed. Som konsekvens heraf har skolerne i Region Sjælland efter projektet ensartet udmeldelsesproceduren.

Konklusioner: Undersøgelsen konkluderer på flere niveauer.

1. Det ene niveau angår de frafaldne eller frafaldstruede elever. Her peges der på, at det ser ud som om, at der ikke skal være ret meget galt med elevernes uddannelse, før de vælger at stoppe. De har med andre ord en "kort lunte", som det bemærkes i rapporten.
2. Et andet niveau angår samarbejdet mellem skolen og eleven, herunder særligt kontaktlæreren rolle. Det fremhæves, at kontaktlæreren, uden at blive omklamrende, skal besidde en særlig følsomhed og indlevelsesevne over for eleven. Ikke mindst er det vigtigt at være opmærksom på elevens sociale og personlige forhold og problemer, der ikke direkte har med skolen at gøre. De forhold, som direkte har med skolen at gøre som undervisningens tilrettelæggelse, synliggørelse af faglige elementer og gennemførelse af et grundforløb, hvor erhvervet kommer i første række, er alle væsentlige for fast-

holdelse af frafaldstruede elever. Desuden peger rapporten på, at eleverne oplever manglende skolemiljø som en årsag til frafald. De føler sig ensomme, og de føler ikke, at de tilhører en gruppe eller en sammenhæng.

3. Sidst viser rapporten, at det især er elever, som ikke begynder i de ordinære/normale optag, der falder fra, men at frafaldet i særlig grad rammer elever, som kommer ind i løbende optag. Kontaktlæreren er her central for fastholdelsen.

Kommentar: Undersøgelsens konklusion, at de frafaldne elever ofte er karakteriseret ved at “have en kort lunte”, indebærer mindst tre forskellige fortolkninger:

- Dels at eleverne i realiteten ikke er motiveret for den uddannelse, de møder på skolen, og at de ikke er i stand til at udholde distancen med henblik på at opnå et uddannelsesmål, som ligger et stykke ude i fremtiden.
- Dels kan det være udtryk for, at skolens tilrettelæggelse af undervisningen er ude af trit med eleverne, at tilrettelæggelsen er mangelfuld, og at der ikke bliver fulgt op på planer og udmeldinger.
- Dels kan det ses i sammenhæng med indførelsen af det “løbende optag”, som gør det let for eleven at vælge om. Før reformen i 2001 skulle eleven vente et halvt til et helt år på at komme i gang med noget andet, hvis man fortrød et valg. Nu kan man komme videre inden for maksimalt fem uger.

På baggrund af det præsenterede materiale er det ikke muligt at bestemme nærmere, hvad der gemmer sig i formuleringen om, at eleverne tilsyneladende har en “kort lunte”.

I forhold til kontaktlærers rolle peger projektet på et generelt problem i relationerne mellem lærernes kvalifikationer og de skiftende krav, der stilles til dem i forlængelse af skiftende lovgivninger. Det er en kendt sag, at mange lærere på skolerne selv har erfaringer fra erhvervslivet f.eks. som faglærte håndværkere. Mange af lærerne er oprindeligt begyndt deres lærerarbejde med udgangspunkt i en identitet, der baserer sig på, at de er

gode til deres håndværk og til at formidle deres viden i den praktiske værkstedsundervisning. Med de ændrede krav til lærerrollen, som etableringen af kontaktlærerordningen indebærer, om eksempelvis at være i stand til at samtale med eleven og i en vis udstrækning være i stand til at etablere en relation, som primært baserer sig på mundtlig fortrolighed, stilles der krav til disse lærere om, at de grundlæggende forandrer deres eget forhold til deres arbejde. Rapporten sætter dermed fokus på den fortsatte kompetenceudvikling af lærerne ved erhvervsskolerne. Et forhold, som der også gøres opmærksom på i Regeringens oplæg til Globaliseringsmødet den 26. og 27. september 2005 (Regeringen: 18).

I relation til de elever, som rapporten vurderer som frafaldstruede, fordi de møder erhvervet for sent i uddannelsesforløbet, har de seneste ændringer i bekendtgørelser åbnet mulighed for, at eleverne ikke, som tilfældet ofte var ved implementeringen af reformen fra 2000, bliver mødt med undervisning i almene grundfag i begyndelsen af deres uddannelsesforløb. I bekendtgørelserne pointeres det, at de erhvervsfaglige elementer skal have en mere central og styrende position i uddannelsesforløbet. Den seneste revision af grundfagsbekendtgørelsen, der lægger op til, at undervisningen i de almene grundfag skal tage udgangspunkt i problemstillinger, som knytter sig til den erhvervsuddannelse, eleven er i gang med, ligger i forlængelse af denne bestræbelse.

Der er nogen uenighed om, hvilken status undervisningen i de almene grundfag i praksis har i erhvervsuddannelserne. Der er undersøgelser af frafald i grundforløbet, der peger på, at den kompetenceafklaring, der skal ske med henblik på at formulere elevens personlige uddannelsesplan, er sket gennem at afklare elevens kompetencer i relation til grundfagene, og at dette i sig selv har været årsag til betydeligt frafald (Stein Michelsen 2002).

Samtidig kan det som nævnt konstateres, at de erhvervsfaglige elementer i lov og bekendtgørelser er sat i forgrunden, mens det oprindelige fokus på udvikling af elevernes studiekompe-

tencer kun i meget ringe grad er blevet realiseret. Der er således meget få elever, der vælger undervisning i de almene grundfag på et højere niveau end det obligatoriske.

Det står stadig tilbage at sikre etableringen af et godt skolemiljø. Redegørelser, der gik forud for vedtagelsen af erhvervsuddannelsesreformen i 2000, påpegede samme problemstilling (Andreasen m.fl. 1997) som nærværende rapport. I betragtning af at manglen på et velfungerende socialt miljø på erhvervsskolerne blandt andet skyldes, at eleverne ikke oplever tilknytning og stabilitet i forhold til klassekammerater og lærere, er det spørgsmålet om en øget modulisering af undervisningen og en stadig større individualisering af den enkelte elevs uddannelse, er den rigtige vej at gå.

I den forbindelse peger andre rapporter på, at der er et forøget frafald blandt de elever, som begynder ved løbende optag, i forhold til de, der begynder i ordinære forløb.

Undersøgelsen viser, at frafald er uhensigtsmæssigt for eleven, skolen og for samfundet. For eleven, fordi han eller hun åbenbart ikke har valgt rigtigt. For skolen, fordi den anvender ressourcer på elever, som ikke vil gøre uddannelsen færdig. Det er uhensigtsmæssigt i relation til, at ressourcerne med fordel kunne anvendes på kernegruppen (elever, der vil gøre uddannelsen færdig) og for samfundet, fordi økonomiske ressourcer forspildes (: 4). Rapporten diskuterer ikke dette nærmere.

Andre undersøgelser vedrørende unges uddannelsesvalg peger imidlertid på, at det endelige uddannelsesvalg sker i de unges direkte konfrontation med arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Og at denne konfrontation er afgørende for, at de unge vælger en uddannelse (og et arbejde), som de kan bestride (se eksempelvis Hutter 2004). Man kan derfor stille spørgsmålet, om påbegyndelse og afbrydelse af uddannelser er en nødvendig procedure i mange unges uddannelsesvalg, der ikke alene kan afskrives som et uhensigtsmæssigt ressourcespild.

Forfatterne skriver, at der har været problemer i forhold til

spørgeskemaet. Det har blandt andet været for langt. Samtidig må det konstateres, at skemaet lider af andre problemer, som angår den måde, spørgsmålene er formuleret på. Eksempelvis gives der i spørgsmålet om, hvad der har haft indflydelse på valg af skole (spm. 10 og 10a), som den første mulighed for at svare: "Uddannelsen". I litteratur om udarbejdelse af spørgeskemaer (se eksempelvis Olsen 2001) bliver det fremhævet, at antallet af "tomme pladser", det vil sige antallet af svarmuligheder, som respondenterne selv skal fortolke, skal begrænses. Det synes ikke at være tilfældet her, hvor svarkategorien "Uddannelsen" lægger det op til respondenterne selv at lægge indhold ind. Det er så meget mere problematisk, fordi langt over 50% har afkrydset denne kategori. Besvarelserne stemmer heller ikke overens med andre undersøgelser, der eksempelvis viser, at forældrenes indflydelse er betragtelig, når det gælder unges uddannelsesvalg (Se eksempelvis Koudahl 2004).

Titel: Undersøgelse af årsager til "restgruppens" frafald fra erhvervsuddannelserne

Forfatter(e): Analyseinstituttet "Instant Answer".

Tidspunkt: Besvarelserne er indhentet i perioden 27. september til 4. oktober 2004.

Opdragsgiver: LO.

Udførende: Instant Answer.

Omhandlende: Respondenterne er mellem 15 og 40 år og har alle afbrudt en erhvervsuddannelse, der i denne sammenhæng omfatter merkantil og teknisk EUD, social- og sundhedsassistentuddannelsen, landbrugsuddannelsen og pædagogisk grunduddannelse. 51,6% har afbrudt en uddannelse på teknisk skole. Respondenterne har folkeskolen som højest fuldførte uddannelse.

Metode: Spørgeskemaundersøgelse blandt 341 respondenter.

Konklusioner: Undersøgelsen konkluderer, at den mest udbredte årsag til frafald blandt denne udsatte respondentgruppe er, at de har haft personlige problemer. Hele 23,5% svarer, at dette er den primære årsag til afbrud. Til sammenligning svarer 21,1%, at frafaldet skyldes, at de ikke kunne finde en praktikplads. 18,8% svarer, at de fandt ud af, at uddannelsen ikke var noget for dem. 44,1% svarer, at de har fortrudt, at de har afbrudt deres uddannelse. Hver tredje svarer, at de ikke er i arbejde og et tilsvarende antal, at de ikke i dag ønsker at gennemføre en erhvervsuddannelse. Hver tredje kender ikke til mulighederne for at gennemføre en uddannelse som vokselev eller en grundlæggende voksenuddannelse.

Kommentar: Det er meget bemærkelsesværdigt, at den mest udbredte årsag til frafald blandt denne udsatte respondentgruppe – mere udbredt end manglen på praktikpladser – ser ud til at være personlige problemer. Det er ikke muligt på baggrund af det offentliggjorte talmateriale at foretage krydstabuleringer. Derfor kan man ikke finde ud af, hvordan besvarelsene fordeles sig blandt de uddannelser, som undersøgelsen omfatter, og man kan heller ikke finde frem til, om der i materialet findes en systematik i besvarelsene.

I betragtning af hvor betydningsfulde personlige problemer er for frafaldet inden for denne gruppe, er det bemærkelsesværdigt, at der på erhvervsskolerne ikke eksisterer psykologisk rådgivning, som man eksempelvis kender det fra en række andre uddannelsesinstitutioner og universiteter, hvor man oven i købet har en præst ansat.

Indførelsen af kontaktlærerordningen kan muligvis være en del af løsningen på problemer af personlig karakter, men med de forbehold, at lærerne ikke er uddannet til at tage sig af elevernes personlige problemer.

I en kommentar til undersøgelsens resultat forklarer klinisk

psykolog Hanne Søtoft, som er tilknyttet handelsskolen Niels Brock i København, at mange elever henvender sig til hende med eksamensangst og mistriivsel i uddannelsen, men, at når samtalen går lidt dybere, viser det sig, at problemerne ofte angår dårlig trivsel i familierne, voldelig adfærd, misbrug, uopdagede spiseforstyrrelser og for lidt kontakt mellem forældre og deres børn (Artikel i Politiken 1. november 2004).

Titel: Frafald – Hvorfor og hvordan?

Hvad siger eleverne? Kan vi gøre noget ved det på erhvervsskolerne?

Forfattere: Lena Nørgaard og Inga Stein Michelsen (EUC Syd). (FoU-projektnr.: 103157)

Tidspunkt: 2004.

Opdragsgiver: Undervisningsministeriet.

Udførende: EUC Syd. (Rapporten er overvejende baseret på Inga Stein Michelsens MBA-dissertation i Educational Management ved University of Leicester, der bærer titlen: “How is it possible for EUC Syd to identify and reduce the dropouts in the VET area?” (Michelsen 2002)).

Omhandlende: Grundforløbselever, EUC Syd, årgang 2000.

Metode: Spørgeskemaundersøgelse gennemført som telefoninterview, suppleret med resultater fra andre undersøgelser.

Konklusioner: Rapporten har som formål at give faglærere, kontaktlærere, vejledere og andre aktører i erhvervsuddannelsesområdet nogle bud på:

- Hvordan der kan skabes fokus om frafaldsproblematikken.
- Hvordan emnet kan sættes på den pædagogiske dagsorden
- Hvordan erfaringer kan udveksles.

- Afprøvning af nye tiltag.
- Forsøgsarbejder som kan iværksættes.

Rapporten er således opbygget tematisk, og der peges under hvert tema på følgende konkrete arbejdsområder:

- Erfaringer med frafald.
- Lærerrollen og reformerne.
- Personlige uddannelsesplaner.
- Engagement, nærhed og kvalifikationer.
- Pædagogisk synsvinkel.
- Samarbejde med eksterne aktører i regionen.
- Vejledning.
- Andre veje/overgange, fælles definitioner og begrebsrammer.
- Perspektivering.

Der lægges vægt på at præsentere eleverne som værende forskellige, hvorfor standardforklaringer og forklaringer på frafald, der har udgangspunkt i stereotypificeringer af eleverne, ikke er tilstrækkelige. Konkret arbejdes der med udgangspunkt i resultater fra Michelsen 2002 med en opdeling i fire elevtyper:

1. “De målrettede”, der ved hvad de vil, og som udgør ca. 20% af eleverne.
2. “De vejlede”, der ikke har tradition for uddannelse, som typisk har afbrudt andre ungdomsuddannelser, som typisk er visiteret fra sociale myndigheder, og som udgør 45 til 50%.
3. De med “alternative” uddannelsesplaner, som påbegynder en erhvervsuddannelse og samtidig ved, at de ikke vil færdiggøre den, og som udgør ca. 15%.
4. De elever, som søger venner og netværk, som ikke er specielt interesseret i uddannelsen, og som udgør 15 til 20%.

Teoretisk lægger rapporten sig op ad Howards Gardners idé om, at mennesket besidder flere intelligenser, og at pædagogiske og didaktiske overvejelser og tiltag må tage udgangspunkt i, at forskellige mennesker lærer på forskellige måder. Det anbefales derfor, at eleverne gennemgår en test, som kan klarlægge deres personlige læringsstil.

Kommentar: Publikationen har karakter af erfaringsopsamling. Der præsenteres ikke systematiske undersøgelser, ligesom eventuelt eksisterende talmateriale ikke præsenteres. Det svækker i nogen grad anbefalingerne, idet det ikke er muligt at se, hvad der ligger som baggrund herfor. Anbefalingerne lægger sig helt op ad intentionerne med erhvervsuddannelsesreformen fra 2000.

I sammenhæng med at datagrundlaget for anbefalingerne ikke er tilgængeligt, svækkes anbefalingernes troværdighed. I relation til at rapporten opregner en lang række funktioner, som kontaktlæreren skal varetage, og at disse kræver udvikling af en lang række personlige kompetencer og egenskaber, kan det synes påfaldende, at det samtidig fastslås, at tilbøjeligheden til at lære er størst, når:

- Ny viden er overkommelig at lære; ikke alt for meget nyt på en gang, ikke for stor modstrid mellem det nye og det, vi allerede ved.
- Ny viden skal være let at demonstrere og videregive til andre (Rapporten : 27).

Her har lærerens egne erfaringer kun plads i relation til anbefalingerne i den udstrækning, de ukritisk kolporterer intentionerne i erhvervsuddannelsesreform 2000 om fleksibilitet, modulisering og udvikling af brede personlige kompetencer. Den typificering af eleverne, som der opereres med, giver mulighed for at skabe opmærksomhed om det forhold, at eleverne i erhvervsuddannelserne er forskellige, men typificeringen rummer samtidig den fare, at alle elever skal forstås ud fra en af de fire kategorier, og at der ikke eksisterer andre måder at være elev på end de, som kategorierne giver mulighed for.

Konkret viser rapporten, at der blandt de frafaldne er en overvægt af elever med gode skoleerfaringer. De elever har et højere karaktergennemsnit, og de har oftere gennemført 10. klasse. Det resultat er i direkte modstrid med andre undersøgelser, der blandt andet peger på, at elever med afsluttet 10. klasse har større chancer for at gennemføre den erhvervsuddannelse,

de påbegynder, end elever som kommer direkte fra 9. klasse. En mulig forklaring på resultatet kan være, at den uddannelsesmæssige praksis varierer ganske betydeligt på skolerne, og at den praksis, man har på EUC Syd, er årsag til det forøgede frafald blandt elever med 10. klasse, mens det modsatte er tilfældet på andre skoler.

Det er bemærkelsesværdigt, at Gardners idé om de mange intelligensers pædagogik kolporteres fuldstændigt ukritisk, og at det anbefales, at de etableres som fundament for testning og udvikling af elevernes personlige uddannelsesplan. Gardners teorier er meget omdiskuterede, både teoretisk og i forhold til de praktiske implikationer, når de implementeres.

Samlet set bidrager rapporten med at rette fokus på, at indsatsen for at mindske frafaldet må tage udgangspunkt i, at eleverne i erhvervsuddannelserne er en sammensat gruppe. Følgelig må der tages forskellige initiativer, som retter sig mod specifikke grupper af elever, hvis indsatsen for at mindske frafaldet og for at højne fastholdelsen af eleverne skal være en succes.

Titel: Hvorfor, hvordan og hvornår falder eleverne fra i EUD? (FoU-projektnr.: 101263).

Forfatter(e): Finn Poulsen og Anette Lauridsen begge uddannelseschefer på Aarhus tekniske Skole og inspektør Peder Sørensen og uddannelsesleder Lars Remtoft fra Københavns Tekniske Skole.

Tidspunkt: Marts 2005 (afsluttet), 2002 (dataoparbejdning).

Opdragsgiver: Undervisningsministeriet.

Udførende: Københavns Tekniske Skole og Aarhus tekniske Skole.

Omhandlende: Grundforløb i Bygge og anlæg, Københavns

Tekniske Skole og grundforløb i Bygge og anlæg samt Håndværk og teknik, Aarhus tekniske Skole.

Metode: Fra de involverede skoler er det forsøgt at konstruere et antal kort, som skal bruges til registrering af eleverne med henblik på at finde frem til eventuelle sammenhænge mellem deres baggrunde og frafaldet.

Konklusioner: Der er blevet indsamlet et så lille antal kort, at forfatterne konkluderer, at der ikke kan drages sikre konklusioner på baggrund af materialet.

Det er heller ikke lykkedes at finde frem til det reelle frafald, som oplyses at være mellem 15 og 35% for Københavns Tekniske Skoles vedkommende og på mellem 10 og 50% for Aarhus tekniske Skoles vedkommende. Det skyldes dels utilstrækkelig registrering (EASY), dels at arbejdsprocessen i projektet har været meget ujævn. De anvendte kategorier har tilsvarende vist sig at være utilstrækkelige: En besvarelse med "manglende studieaktivitet" som årsag til frafald er ikke informativ og kan ikke tilføre viden om reelle frafaldsårsager, som det bemærkes i rapporten.

Kommentar: Projektet er kendetegnet ved, at det ikke er lykkedes at indfri de forventninger, der oprindeligt har været, hvorfor det heller ikke er lykkedes at opbygge et validt datagrundlag for de konklusioner, projektet drager. Samlet set er projektet gennemført så ujævnt og med ringe dokumentation, at det ikke tilfører diskussionerne om årsager til frafald nye elementer.

Titel: Frafall i erhvervsuddannelsernes hovedforløb

Forfatter(e): Arbejdsgivernes Elevrefusion (AER).

Tidspunkt: November 2004.

Opdragsgiver: AER's bestyrelse.

Udførende: AER.

Omhandlende: Elever i hovedforløb.

Metode: Det anvendte datagrundlag er baseret på oplysningerne i AER's register vedrørende indgåede uddannelsesaftaler. *Det omfatter dermed alene elever i hovedforløb.* Undersøgelsen omfatter ikke SOSU, elever i landbrugets grunduddannelse og sidestillede uddannelser.

Konklusioner: Kortlægningen af frafaldet har vist følgende:

For hele EUD-området:

- Det gennemsnitlige frafald inden for erhvervsuddannelsesområdet i årene 1995-1999 var cirka 18%. Frafaldet var en smule større i slutningen af perioden end i starten.
- I perioden 2000-2003 vil det skønnede frafald være i størrelsesordenen 20%.
- 1/3 af frafaldet finder sted inden for hovedforløbets første tre måneder.
- Frafaldet blandt kvindelige elever er generelt lidt mindre end frafaldet blandt mandlige elever.
- Opgjort på alder er det de 25-29-årige, som har det højeste frafald, og de under 25-årige og de over 39-årige, som har det laveste.
- Det største frafald findes i uddannelser i indgangen "Fra jord til bord". Her afbryder mere end en ud af tre elever deres uddannelse. Det laveste frafald findes i indgangen "Merkantil", hvor en ud af otte afbryder uddannelsen.

Ordinære elever:

- Blandt ordinære elever finder en tredjedel af det samlede frafald sted inden for de første tre måneder af uddannelsen, svarende til at uddannelsen afbrydes inden udløbet af prøvetiden. Yderligere en tredjedel finder sted inden for uddannelsens første år.
- Ligesom for hele erhvervsuddannelsesområdet er det højeste frafald blandt ordinære elever i indgangen "Fra jord til

bord” (en ud af tre) og det laveste frafald findes i indgangen “Merkantil” (en ud af otte).

- Refusionsudgifterne vedrørende ordinære elever og vokselever, som senere har afbrudt deres uddannelse, udgjorde i perioden 1995-1999 ca. 4 pct. af de samlede refusionsudgifter.

Voksenelever:

- Elever i vokselevaftaler har det laveste frafald; mindre end en ud af ti gennemfører ikke den påbegyndte uddannelse.
- Voksenelever har størst frafald i uddannelser i indgangen “Mekanik, transport og logistik” – hvor frafaldet er på ca. en ud af syv.
- Det mindste frafald blandt vokselever findes på uddannelser under indgangen “Teknologi og kommunikation” – hvor frafaldet er på ca. en ud af fjorten.

Skolepraktikelever:

- Skolepraktikelever har det højeste frafald – godt en ud af tre elever fuldfører ikke den påbegyndte uddannelse.
- Blandt skolepraktikelever finder frafaldet oftest sted noget længere inde i uddannelsesforløbet.
- Blandt skolepraktikelever er det i uddannelser i indgangen “Mekanik, transport og logistik”, at det største frafald finder sted. Her er det to ud af fem elever, som falder fra.
- Det laveste frafald blandt skolepraktikelever findes ligesom blandt ordinære elever i uddannelser i den merkantile indgang, hvor knap en ud af hver sytte elever falder fra.

Kommentar: I og med at undersøgelsen ikke angår elever i grundforløb, omfatter den ikke elever, som skifter indgang i grundforløbet. Det gør registreringen af frafaldet mere præcis. Samtidig gøres der i bilagsmaterialet opmærksom på, at datagrundlaget baserer sig på EASY-P registret. Det indebærer, i følge bilagsmaterialet, at på grund af registreringskodninger/-praksis indgår ca. 5% af eleverne flere gange i opgørelserne (se indsatte bilag 1 nedenfor).

Bilag 1 Datagrundlag

Kortlægningen af frafaldet på erhvervsuddannelsesområdet er foretaget på baggrund af data fra AER's LOP-register. Dette register indeholder data fra Undervisningsministeriets EASY-P register.

Oplysninger om elever og deres uddannelsesforløb registreres af skolerne i EASY-P systemet. Heri indgår en række registreringskoder vedrørende uddannelsernes afslutning/afbrydelse. Registeret indeholder oplysninger om elever fra uddannelser, som er defineret i erhvervsuddannelsesloven. Derfor indgår SOSU-elever, elever fra landbrugsuddannelsen og de øvrige sidestillede uddannelser ikke. Uddannelsesaftaler indgået i løbet af grundforløbet indgår i datamaterialet, såfremt hovedforløbet er påbegyndt. Således er uddannelsesaftaler, som afbrydes inden hovedforløbet påbegyndes, ikke medtaget. Datamaterialet belyser ikke frafaldet i forbindelse med uddannelsernes grundforløb. Datagrundlaget er dannet medio marts 2004.

Datagrundlaget indeholder oplysninger om den enkelte elev og dennes uddannelse. Kun elever, som har cpr-status "aktiv" på tidspunktet for datagrundlagets dannelse, er medtaget. Dermed indgår døde og udvandrede ikke i datagrundlaget. Disse grupper svarer til godt 1,5 pct. af det fuldstændige datagrundlag.

Til brug for opgørelsen af udbetalte lønrefusioner vedrørende eleverne er der tilført data fra AER's lønrefusionskartotek. En elev kan indgå i datamaterialet flere gange, hvis vedkommende har afsluttet mere end én uddannelse. Eksempelvis indgår en elev, som har afsluttet flere uddannelser med en afslutningsårsagskode, som kategoriseres som frafald, flere gange i opgørelserne af frafald. Tilsvarende indgår elever, som har fuldført mere end én erhvervsuddannelse, med samtlige fuldførte uddannelsesforløb i opgørelserne. Ca. 5 pct. af eleverne i datagrundlaget indgår med mere end ét uddannelsesforløb.

(Rapporten : 15)

Rapporten har tydeliggjort definitionen af "frafald" (se bilag 2 nedenfor). Kategoriseringen kan diskuteres, men den kan danne udgangspunkt for en mere virkelighedssvarende registrering, end den nuværende praksis tillader. Dog henstår problemet med afbrud i grundforløb stadig.

Rapporten peger desuden på den generelle tendens, at der er betydelig forskel på frafaldets størrelse, årsager og frafaldstidspunktet, afhængig af om man undersøger de tekniske eller de merkantile erhvervsuddannelser.

Bilag 2 Definition af frafald

Frafaldne elever er defineret som elever, der har afsluttet deres uddannelse inden den 15. marts 2004 med en afslutningsårsagskode, som indikerer, at uddannelsen er afbrudt. Det anvendte datagrundlag indeholder oplysninger om den enkelte elevs afslutningsårsagskode i forbindelse med afslutningen af uddannelse. Afslutningsårsagskoden viser, om eleven har fuldført uddannelsen, eller om eleven er faldet fra, inden uddannelsen er fuldført. Til brug for denne kortlægning er anvendt en inddeling af de registrerede afslutningsårsagskoder i tre grupper – "fuldført", "afbrudt" og "i gang/ulogiske". Inddelingen ses i nedenstående skema.
(Rapporten : 16)

Rapporten giver anledning til at rette fokus mod praksis for registrering af frafald med henblik på at opnå en standardiseret registrering, så der etableres en reel viden om frafaldets størrelse og årsager.

Uddannelsesafslutningsårsagskode	Fuldført	Afbrudt	I gang/ulogiske
1101 Afsluttet, udlært	X		
1121 PiU afsluttet, udlært	X		
1195 Skolepraktik afsluttet, udlært	X		
1102 Afsluttet, ikke udlært		X	
1103 Aftale ophævet i prøvetiden		X	
1104 Aftale ophævet efter prøvetiden		X	
1106 Underkendt af fagligt udvalg		X	
1123 PiU afbrudt		X	
1194 Ikke EMMA efter start		X	
1196 Skolepraktik afbrudt af anden årsag		X	
1197 Skolepraktik afbrudt pga. anden udd.		X	
1198 Skolepraktik afbrudt pga. lønarbejde		X	
1105 Virksomhedsoverdragelse			X
1108 Ændret aftaleperiode			X
1109 Ændret speciale eller lign.			X
1110 Skiftet udd.kode pga. reform			X
1112 Delaftale afsluttet			X
1113 VFU afsluttet			X
1114 VFU afbrudt			X
1122 PiU afsluttet			X
1192 Skolepraktik, ændret periode			X
1193 Skolepraktik, ændret speciale			X
1199 Skoleprak. afbrudt, aftale opnået			X

Titel: Erfaringer fra forsøg med EUD-reformen – grundforløb og hovedforløb i 2000.

Publiceret af Undervisningsministeriet i Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 11, 2001.

Forfatter(e): Hanne Shapiro, Mette Abrahamsen, Lizzie Mærsk Nielsen, Trine Alette Panton, Susette Gam.

Tidspunkt: 2001.

Opdragsgiver: Undervisningsministeriet.

Udførende: Teknologisk Institut, Kompetencer, IT, Analyser

Omhandlende: 410 personer, som var tilmeldt en teknisk erhvervsuddannelse, men, som af forskellige årsager, var frameldt den uddannelse/indgang/skole, som de oprindeligt var tilmeldt. Respondenter er tilfældigt udvalgt.

Metode: Telefoninterview.

Konklusioner: Undersøgelsen er lavet *før* erhvervsuddannelsesreformen trådte i kraft den 1. januar 2001, som et element i forsøgsarbejderne op til reformens indførelse. Vi har derfor valgt at se bort fra de konkrete tal, hvad angår frafaldet. Hvad der derimod er interessant er, at undersøgelsen konkluderer, at der eksisterer seks typificeringer blandt de frafaldne:

1. En syvendedel, som slet ikke startede på den uddannelse på teknisk skole, de var tilmeldt.
2. En syvendedel, som fortsatte på teknisk skole (en anden uddannelse, indgang eller skole).
3. En syvendedel, som startede på en anden uddannelse.
4. En syvendedel, som gik i gang med noget andet som f.eks. produktionsskole eller kurser på VUC.
5. En syvendedel, som blev ledige.
6. To syvendedele, som kom i arbejde.

Det rejser spørgsmålet om, hvordan man skal definere "fracfald". I den udstrækning man ikke ved, hvad der er sket med type 1, er de ikke nødvendigvis frafaldne. De kan have påbegyndt en anden uddannelse, været i arbejde eller ude at rejse.

Type 2 kan være eksempel på, at intentionerne med grundforløbet virker; eleverne kan være blevet afklaret og har derfor valgt en anden teknisk erhvervsuddannelse. I den udstrækning det er tilfældet, kan de vanskeligt betegnes som "fracfaldne".

Type 3 har foretaget et aktivt tilvalg af anden uddannelse.

Type 4 kan være faldet fra og derefter samlet op af daghøjskole/produktionsskole og er som sådan egentlig frafaldne. En andel må dog formodes at komme tilbage i en erhvervsuddannelse, f.eks. efter endt ophold på produktionsskolen. Ifølge Undervisningsministeriets statistikbank fortsatte 44% af eleverne fra en produktionsskole i 2003 i en erhvervsuddannelse.

Type 5 må forstås som egentligt frafaldne, fordi de ikke længere er i uddannelse eller arbejde.

Type 6 er faldet fra uddannelsessystemet, men er i arbejde. Det betyder, at de er frafaldne i forhold til regeringens mål, om at 85% af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010, og at 95% af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse i 2015. En andel vil formodentlig komme tilbage til uddannelsessystemet. På den anden side, hvis de kan få arbejde, har de muligheden for at realisere en almindelig tilværelse som lønmodtagere.

Rapportens typificering indebærer, i den udstrækning den er gældende, at vi må tænke kvalitativt i forhold til frafald. Man kan hævde, at der med sikkerhed kun kan redegøres i forhold til egentligt frafald for den syvendedel, der bliver ledige, eller som falder ud af uddannelsessystemet.

Blandt den syvendedel, som begynder på VUC eller produktionsskole, vil der formodentlig også på sigt være "frafaldne", men der vil også være nogle, som vender tilbage til uddannelsessystemet, herunder til erhvervsuddannelserne.

Det virker ikke rimeligt, at de elever, som begynder på en anden teknisk skole, i et andet grundforløb eller en anden uddannelse, medtages blandt de frafaldne. Heller ikke de, som slet ikke møder op, kan med rimelighed betragtes som frafaldne. De kan udmærket være på en anden teknisk skole eller i gang med en anden uddannelse.

Samlet set peger rapporten altså på, at det reelle frafald er betragteligt mindre, end statistikkerne umiddelbart tyder på. Hvis rapportens resultater på dette område holder stik, er det helt nødvendigt med en kvalitativ diskussion af "frafald" og udvikling af en registreringspraksis løsgjort fra taxameteradministration, hvis der skal genereres valide tal om frafaldet.

Kommentar: Rapporten peger på, at den største sortering blandt eleverne sker i grundforløbet. Forskellene på frafaldet er mindre indgangene imellem i hovedforløbet end i grundforløbet.

Desuden peger rapporten på det problem, at det ikke er muligt med de nuværende registreringsværktøjer at opgøre det præcise frafald. I betragtning af den store opmærksomhed frafaldsspørgsmålet har, og den store energi der udfoldes for at begrænse frafaldet, synes det helt utilfredsstillende, at ingen, når det kommer til stykket, kender det reelle frafald. Man fægter så at sige i blinde, hvad angår dette spørgsmål.

Tilsvarende er det helt utilstrækkeligt og utilfredsstillende, at der ikke eksisterer konsensus om, hvornår der er tale om frafald. Der ligger en opgave i at udarbejde retningslinjer for, hvornår en elevs afbrydelse af en erhvervsuddannelse skal kategoriseres som frafald, omvalg, tilvalg etc., for at det bliver muligt at komme videre med hele frafaldsproblemet.

Titel: 4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne

Forfatter(e): Dines Andersen.

Tidspunkt: Maj 2005.

Opdragsgiver: amternes og kommunernes forskningsinstitut.

Udførende: akf.

Omhandlende: 6.901 personer som i 2000 gik i 9. klasse.

Metode: Udgangspunktet er den første PISA-database. Elever herfra er atter interviewet i 2004.

Konklusioner: Lige før sommerferien 2004 var 55% af de unge i gang med en ungdomsuddannelse. 1/3 havde afsluttet deres ungdomsuddannelse og var straks fortsat i en ny videregående uddannelse eller var trådt ud af uddannelsessystemet (sabbat) eller som færdiguddannede (handels- eller erhvervsuddannelse). En tredje gruppe har ikke gennemført en ungdomsuddannelse og er heller ikke i gang med anden uddannelse (restgruppe). I denne undersøgelse fylder den tredje gruppe kun 9% af den samlede population. Gruppen er sandsynligvis større, hvilket forfatteren er opmærksom på og henfører til undersøgelsens bortfald.

Overordnet resultat: Jo bedre læsefærdigheder, jo større er chancen for, at den unge har gennemført sin ungdomsuddannelse. Jo dårligere læsefærdigheder, jo større risiko for at ende i restgruppen. Nogenlunde samme mønster gælder for "faglig selvurdering". Det kan dog ikke påvises, at unge i restgruppen har lavere faglig selvurdering end unge, som fortsat er i gang med deres uddannelse. Men selvforståelsen har altså en selvstændig værdi som forklarende faktor ¹.

Kønnet spiller en selvstændig rolle, således at piger oftere vælger en gymnasial uddannelse, og derfor har flere piger end drenge mulighed for at afslutte deres ungdomsuddannelse inden for fire år, end tilfældet er for drengene (en erhvervsuddannelse er typisk et år til halvandet længere end en gymnasial uddannelse).

Den familiære baggrund gør sig gældende indirekte gennem de unges selvurdering og læsefærdigheder, og den gør sig direkte gældende gennem et antal indikatorer på den familiære baggrund, som fars og mors erhvervsuddannelse og mors socioøkonomiske placering. Hvis faren har en høj socioøkonomisk

placering, er chancen for, at den unge allerede har afsluttet en ungdomsuddannelse og står (midlertidigt) uden for uddannelsessystemet (sabbat, rejse etc.), større ².

Hvis faren selv tilhører restgruppen, er der forøget chance for, at den unge også gør det. Dette er en bekræftelse af alle andre undersøgelser på området.

Unge med høj score på “finkulturelle interesser” vil oftere gennemføre en ungdomsuddannelse uden straks derefter at gå i gang med en videregående uddannelse (jf. antagelse i note 3).

Hvis de unge “kedede sig” i 9. klasse, er der forøget risiko for, at de havner i restgruppen.

Sammenfattende kan undersøgelsen udlægges som, at de unges vej gennem uddannelsessystemet i høj grad er en funktion af deres faglige niveau og af deres selvopfattelse i den sammenhæng. Begge dele kan føres tilbage til det sociale læringsmiljø, som skolen har kunnet tilbyde, og til den kulturelle prægning og økonomiske status i familien.

10. klasse vælges hyppigst af de unge, som har de dårligste læsefærdigheder, og opfylder dermed ideen med 10. klasse som et tilbud til de unge, der endnu ikke er parate til at fortsætte en ungdomsuddannelse. Samtidig tyder det på, at der er en overvægt af unge med gennemført eller afbrudt 10. klasse, der havner i restgruppen (jf. : 51ff).

Valget af ungdomsuddannelse begrundes forskelligt, i relation til hvilken retning der vælges. Det er i den sammenhæng specielt interessant, at de unge, som vælger en erhvervs- eller en social- og sundhedsuddannelse, begrundet det med skoletræthed og med positive erfaringer fra erhvervspraktik, mens høj status og indkomst spiller en mindre rolle ³.

Sammenfattende adskiller de unge, som valgte en erhvervsuddannelse, sig fra unge i det almene gymnasium ved en “dra-

matisk stærkere orientering mod praktisk arbejde” (:14) og et lavere fagligt niveau. Karriereorienteringen og afhængighed af omgivelsernes accept er også lavere ⁴. Det samme gælder for farens uddannelsesniveau.

Det almene gymnasium kan i modsætning hertil karakteriseres ved, at det opleves som en videreførelse af folkeskolen.

I relation til frafaldsproblemet i erhvervsuddannelserne konkluderer rapporten ikke direkte, men den kan alligevel bidrage med væsentlig information, som kan medvirke til at kaste lys over relationerne mellem elevernes forventninger til og begrundelser for valg af uddannelse og den situation, der møder dem, når de påbegynder en erhvervsuddannelse.

De væsentligste begrundelser for valg af erhvervsuddannelser var: Faglige interesser, forventninger om et godt arbejdsmiljø, forventninger om gode fremtidige beskæftigelsesmuligheder og ønsket om at få et godt social miljø på uddannelsen.

Desuden spillede skoletræthed og positive erfaringer fra erhvervspraktik en stor rolle i uddannelsesvalget.

Rapporten konkluderer, at for elever, som vælger en erhvervsuddannelse, lægges “kortsigtede begrundelser” (: 66) til grund, mens begrundelserne er mere langsigtede for de unge, som vælger gymnasiale uddannelser.

Hvis vi anlægger elevernes perspektiv på valget af en erhvervsuddannelse, giver besvarelserne anledning til overvejelser over, i hvilken udstrækning erhvervsuddannelserne både kan fungere som erhvervskvalificerende og som studieforberedende uddannelser i forhold til det øvrige uddannelsessystem. Erfaringerne efter reformen af erhvervsuddannelserne, der trådte i kraft den 1. januar 2001, viser, at den mulighed for, at eleverne vælger undervisning i de almene grundfag på højere niveau end det obligatoriske, som reformen lægger op til, benyttes i meget begrænset omfang.

Som vi allerede har været inde på, er eleverne i forbindelse med den individuelle kompetenceafklaring i grundforløbet ofte blevet mødt med undervisning i de almene grundfag, som i øvrigt har været koncentreret i grundforløbet⁵, hvilket formodentligt har været en selvstændig årsag til frafald.

Tilsvarende har vi også været inde på det forhold, at ønsket om et godt socialt miljø i uddannelsen næppe kan opfyldes gennem individualiserede og modulariserede erhvervsuddannelser, der indebærer, at eleverne ikke har faste klassekammerater eller faste strukturer at holde sig til.

Reformens betoning af at forberede eleverne til livslang læring harmonerer ikke med rapportens påpegning af, at det er “kortsigtede begrundelser”, de unge giver som begrundelse for valget af erhvervsuddannelse.

Der er med udgangspunkt i disse forhold derfor grund til at være opmærksom på eksistensen af uoverensstemmelser mellem den måde, erhvervsuddannelserne tænkes på i det politiske niveau, og de elever, som søger uddannelserne.

Kommentar: Undersøgelsen har et betydeligt bortfald, som er skævt fordelt i relation til den samlede population. Det kan fastslås, at læsefærdigheder, etnisk baggrund, køn og familietype har betydning for bortfaldets sammensætning. Således er datamaterialet underrepræsenteret med hensyn til unge med dårlige læsefærdigheder, unge med anden etnisk baggrund end dansk, unge mænd og unge, der ikke tilhører en traditionel kernefamilie. Samlet set peger det på, at de problemer, der konstateres i undersøgelsen, er betydeligt større, end det har været muligt at vise.

Titel: God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne. Skolernes erfaringer og eksempler på værktøjer

Publikationen er opsummeret i Undervisningsministeriets: Fra frafald til fastholdelse – god praksis i erhvervsuddannelserne (2005)

Forfatter(e): Hanne Shapiro, Susette Gam, Trine Alette Panton, Martin Eggert Hansen, Lone Jensen, Lene Ustrup.

Tidspunkt: 2005.

Opdragsgiver: Undervisningsministeriet.

Udførende: Teknologisk Institut, Kompetencer, IT, Analyse.

Omhandlende: Et repræsentativt udvalg af erhvervsskoler. Her er der gennemført interview med kontaktlærere, vejledere, uddannelsesledere og et antal elever.

Metode: Interview og litteraturscanning. Det fremgår dog ikke, hvilken litteratur der er omfattet.

Konklusioner: Rapportens konklusioner falder i 6 dele:

Overgang til erhvervsuddannelserne

Rapporten betoner vigtigheden af, at der på et tidligt tidspunkt skabes kontakt mellem elever i folkeskolen og erhvervsskolen, med henblik på at eleverne bliver bedre i stand til at foretage uddannelsesvalg. Der henvises til forsøg, hvor elever fra folkeskolens 3. og 6. klasse laver praktiske projekter i samarbejde med f.eks. den lokale tekniske skole.

Brobygning kan gå begge veje: Folkeskolens elever kan besøge erhvervsskoler, og elever fra erhvervsskoler kan besøge folkeskolerne og fortælle om, hvordan det er at være i gang med en

erhvervsuddannelse. Desuden kan brobygningen ske mellem produktionsskoler og erhvervsskoler.

I forhold til frafaldstruede elever kan et “pusterum” på en produktionsskole, med henblik på styrkelse af de personlige kompetencer, være med til at fastholde eleverne i erhvervsuddannelse

Rapporten fremhæver “Trainee-ordningen”, der også foreslås af Udvalget om mesterlære, som en succes (Udvalget om mesterlære, 2005).

Opstart af grundforløb

Rapporten betoner, at introduktionsarrangementer har en positiv effekt på fastholdelsen af elever og er på nogle skoler obligatoriske. Arrangementerne bruges til at spotte elever, der er frafaldstruede, med henblik på en tidlig indsats, til at forberede godskrivning af kvalifikationer og kompetencer erhvervet i andre uddannelser og til generelt at informere om erhvervsskolen, og hvad det vil sige at være i gang med en erhvervsuddannelse, herunder at præcisere forældrenes ansvar i den sammenhæng.

Det er vigtigt, at skolerne har orden i logistikken, herunder at der findes et lille, fast og kompetent lærerteam, så eleverne med det samme oplever erhvervsskolen som en seriøs organisation. Desuden er det væsentligt, at eleverne oplever et godt socialt miljø på skolen, hvilket f.eks. kan sikres, ved at de grupper/hold/klasser, som eleverne finder sammen i, ikke brydes op.

Den individuelle kompetenceafklaring skal ske både i forhold til de almene grundfag og i forhold til den erhvervsrettede undervisning, som knytter sig direkte til elevens valgte uddannelse.

Det fortsatte grundforløb

Etablering og fastholdelse af faste strukturer, et lille lærerteam, som arbejder godt sammen, og gode sociale relationer til andre elever, er afgørende for fastholdelse i uddannelsen. Nogle skoler

udleverer skemaer med oversigt over, hvad eleverne skal den næste uge eller de næste fem uger. Sådanne initiativer er særligt vigtige for de yngre elever og elever med anden etnisk baggrund end dansk, der ofte kan have svært ved at overskue de vide rammer, som individualiseringen af erhvervsuddannelserne præsenterer eleverne for.

Med henblik på at kunne differentiere undervisningen og i tilrettelæggelsen af den personlige uddannelsesplan har stadig flere skoler gode erfaringer med anvendelsen af det webbase-rede planlægningsværktøj Elevplan.

Differentieringen er lige så vigtig for de “stærke” elever som for de “svage”. Afkortning af grundforløbet kan være medvirkende til fastholdelse af “stærke” elever. Nogle skoler har etableret “studenterklasser” og “turboklasser”. Endvidere er der etableret klasser, som arbejder med stor tilknytning til virksomhederne, herunder med virksomhedsforlagt undervisning, med henblik på at sikre, at uddannelsen har fokus på de erhvervsfaglige elementer ⁶.

Muligheden for at omgås hovedforløbselever kan medvirke til at fastholde elever i grundforløb. Ultimativt kan det have en positiv effekt i forhold til fastholdelse af elever, som gerne vil have en uddannelse, at de umotiverede elever bortvises. Streng kontrol med disse elever kan omvendt have en effekt i forhold til fastholdelse. Generelt viser det sig vigtigt, at eleverne konstant mærker, at det er skolen, som sætter dagsordenen, og at elevernes handlinger har konsekvenser for deres fortsatte uddannelse.

I den forbindelse kan det for elever med anden etnisk baggrund end dansk vise sig væsentligt, at de placeres i grupper med etnisk danske elever, så gruppedannelser blandt elever med anden etnisk baggrund end dansk, og deraf følgende isolation, undgås.

Overgang til hovedforløb

Overgangen er et tidspunkt med stor risiko for frafald, fordi muligheden for at finde praktikplads er afgørende for at fortsætte uddannelsen. Skolernes tætte kontakt til eksisterende praktikvirksomheder og det opsøgende arbejde i forhold til potentielle virksomheder er afgørende i relation til mulighederne for at tilvejebringe det nødvendige antal praktikpladser.

Eleverne kan blive bedre til at finde praktikplads ved at blive bedre til at præsentere sig selv, gennem at tage fritidsjob inden for den uddannelse, de søger praktikplads til eller gennem at stifte bekendtskab med beslægtede uddannelser.

Hovedforløb

Afstemning af forventninger mellem elev og praktiksted er afgørende for fastholdelse af elever i uddannelsen. Besøg af en repræsentant fra praktikvirksomheden kan være et middel i denne sammenhæng.

Realkompetencevurdering kan medvirke til fastholdelse af vokselever. Eksempelvis kan skolekundskaberne i praksis være utilstrækkelige, fordi de er erhvervet langt tilbage i tiden og derfor eventuelt glemt, eller fordi praktiske jobberfaringer kan indebære en forkortelse af uddannelsesforløbet.

Generelt gælder det, at en god kontakt mellem praktikvirksomhed og skole, så elever er bevidste om, at deres adfærd bliver kontrolleret, kan virke præventivt i forhold til fravær og dermed i forhold til muligt frafald.

Samspillet mellem skoleophold og praktikperioder kan gøres bedre, som det er beskrevet i projekt "Praktikum", hvor eleven medbringer opgaver fra virksomheden, der danner udgangspunkt for skoleforløbet (Koch m.fl. 2004), eller ved at eleverne – eksempelvis i automekanikeruddannelsen – tager udgangspunkt i deres egne biler, og gør disse til genstand for undervisningen.

Institutionel praksis

Det er væsentligt, at erhvervsskolerne fastholder og videreudvikler deres indsats for at mindske frafaldet. Det kan ske gennem samarbejde med andre skoler, en stadig udbredelse af Elevplan med henblik på at identificere frafaldstruede elever (eksempelvis dem, som allerede har afbrudt én uddannelse), ved opbygning af en vidensbase om særlige elevgrupper, ved anvendelse af statistikker og indikatorer med henblik på at identificere de frafaldstruede elever. I den forbindelse er udviklingen af ensartet registreringspraksis afgørende.

Kommentar: Rapporten er medtaget her, selvom den ikke direkte adresserer spørgsmålet om frafald. Den vender problematikken om og tager fat i de positive erfaringer med fastholdelse af eleverne, der eksisterer i erhvervsuddannelserne. Som sådan udgør den et idékatalog til erhvervsskolerne.

Det er værd at bemærke, at nogle af de beskrevne initiativer, som fastholdelse af hold/grupper/klasser etc., ikke ligger umiddelbart i forlængelse af intentionerne med den seneste reform af erhvervsuddannelserne, om individualisering og modulisering af uddannelserne.

Tilsvarende er det værd at bemærke, at faste rammer, konkrete opgaver og streng kontrol kan have en positiv indflydelse på visse elevgrupper i relation til frafald. Dette er heller ikke i umiddelbar forlængelse af dele af erhvervsuddannelsesreformens pædagogiske idealer om ansvar for egen læring etc.

Praktikpladssituationen er fortsat betydende i forhold til frafaldet. I den forbindelse kan det være en mulighed fortsat at rette fokus mod alternative praktikmuligheder: kombinationsaftaler, praktik involverende skolepraktik etc.

Videre peger rapporten på behovet for udvikling af ensartet registreringspraksis i forhold til frafald.

Rapporten indeholder ingen systematisk oversigt over de involverede skoler, og tilsvarende findes der ingen systematisk

oversigt over de interviewede personer. Det er derfor svært at vurdere rækkevidden af de foreslåede værktøjer. De kan have helt forskellig betydning for forskellige elevgrupper og medarbejdergrupper på erhvervsskoler. En diskussion af de foreslåede værktøjer kunne have styrket rapportens gennemslagskraft.

Frafaldet blandt etniske minoritetsunge i erhvervsuddannelserne

I dette kapitel vil vi se nærmere på sammenhængen mellem frafald og etnisk baggrund. Baggrunden herfor er, at et stort antal undersøgelser peger i retning af, at de problemer, der eksisterer generelt i relation til frafald i uddannelsessystemet, er endnu større for store grupper af unge med anden etnisk baggrund end dansk. Der er tale om betydelige forskelle blandt de unge i denne gruppe, blandt andet i relation til nationalitet og køn, men det generelle billede er ikke til at tage fejl af: Risikoen for at falde fra en uddannelse er større blandt etniske minoritetsunge, end den er blandt unge med etnisk dansk baggrund.

I sammenhæng med at chancen for at få fast fodfæste på arbejdsmarkedet i stigende grad er afhængig af, at man har gennemgået specifikke uddannelser, og at uddannelsestiden generelt er stigende, stiller der sig særlige udfordringer i relation til gruppen af unge med etnisk minoritetsbaggrund.

I den netop udgivne rapport fra LO, "Zoom på arbejdsmarkedet 2005" kan man læse, at børn af indvandrere står svagt på arbejdsmarkedet. Så svagt, at deres tilknytning til arbejdsmarkedet er mindre end deres forældres. Ifølge rapporten er den helt store barriere i denne sammenhæng, at de etniske minoritetsunge mangler formelle uddannelseskvalifikationer (LO 2005). I en situation, hvor gruppen af efterkommere af indvandrere forventes at stige i de nærmeste år, vil dette problem vokse sig større, hvis ikke der foretages indgreb, der kan sikre de etniske minoritetsunges deltagelse i uddannelsessystemet og dermed sikre den integration i det danske samfund, hvoraf tilknytningen til arbejdsmarkedet og dermed muligheden for at forsørge sig selv og sin familie, er helt afgørende. I forvejen er erhvervsfrekvensen for efterkommere af indvandrere fra ikke-vestlige lande betydelig lavere end for etnisk danske. Tallene for

henholdsvis mandlige og kvindelige efterkommeres erhvervsfrekvens er ifølge LO's undersøgelse henholdsvis 64,1% og 61,6%, mens de tilsvarende tal for mænd og kvinder af dansk oprindelse er henholdsvis 81,2% og 75,4%.

I relation til erhvervsuddannelserne stiller der sig særlige udfordringer: Frafaldet blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund er endog meget højt. Erik Bonnerup, formand for Integrationsministeriets tænketank, udtaler, at kun ca. 40% af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, der påbegynder en erhvervsuddannelse, når at gennemføre den. Ifølge statistikrørsler fra UNI•C er gennemførelsesprocenten for erhvervsuddannelsernes grundforløb ca. 68% for etniske danskere og 60% for etniske minoritetsunge. Tilsvarende er gennemførelsesprocenten for erhvervsuddannelsernes hovedforløb ca. 77% for etniske danskere og 70% for etniske minoritetsunge (Fuldførelsesprocenter for de erhvervsfaglige uddannelser 2001-2003). Det skal bemærkes, at der for alle grupper i den nævnte periode er sket et fald i fuldførelsesprocenterne på mellem 5 og 10%, hvilket i sig selv peger i retning af fortsatte analyser af relationerne mellem de kompetencer og kvalifikationer, som elever, uanset etnisk baggrund, bærer med sig ind i en erhvervsuddannelse, og den måde, som uddannelserne er tilrettelagt på. Samme statistikkørsel viser, at kvinder, uanset etnisk baggrund, i større udstrækning end mænd, er i stand til at gennemføre en erhvervsuddannelse. Forskellene mellem mænd og kvinders gennemførelsesprocent er dog markant større blandt etniske minoritetsunge, end tilfældet er for etniske danskere.

**Titel: Udlændinge på ungdomsuddannelserne
- frafald og faglige kundskaber**

Forfatter(e): Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration ⁷.

Tidspunkt: Januar 2005. Redaktionen er afsluttet december 2004.

Opdrags giver: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Tænk tanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark.

Udførende: amternes og kommunernes forskningsinstitution (akf).

Omhandlende: Unge på uddannelsesinstitutioner og virksomheder, der potentielt kunne have de unge i praktik.

Metode: 42 individuelle kvalitative interview med strategisk udvalgte personer og yderligere kontakt med 131 unge på uddannelsesinstitutionerne.

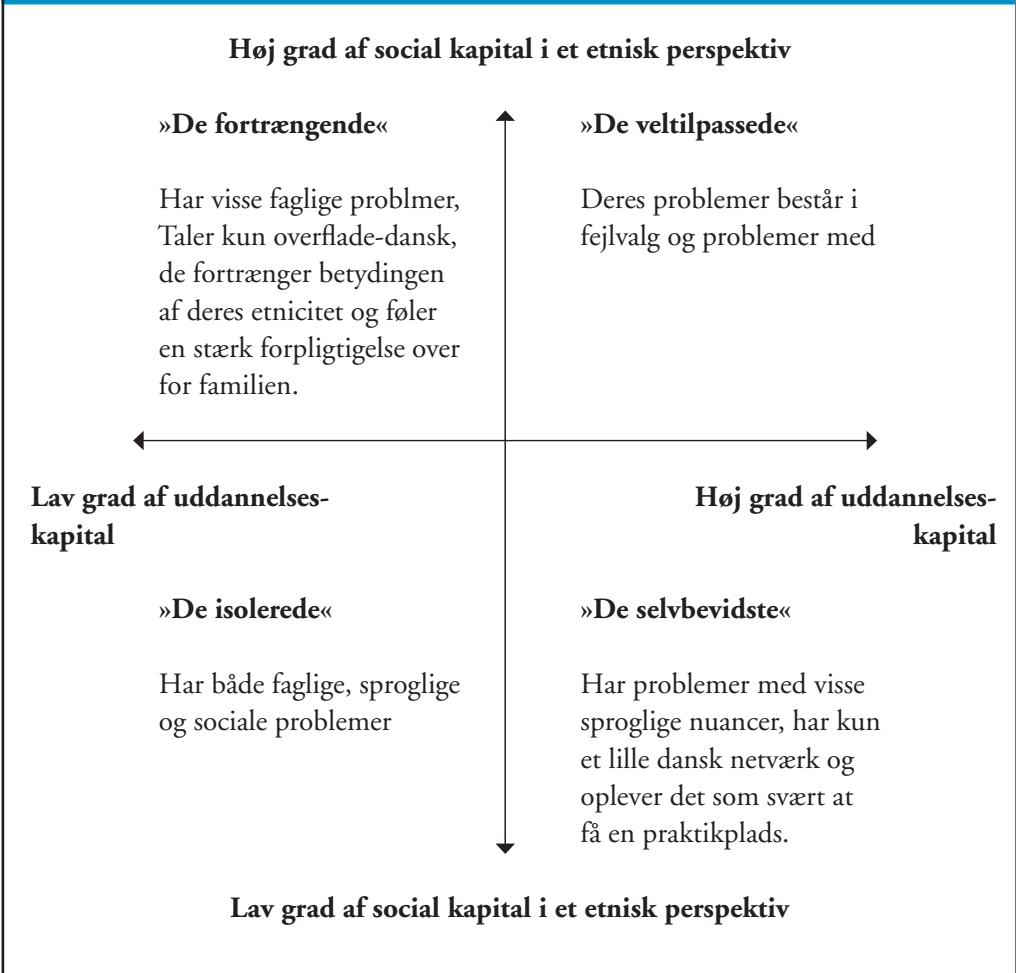
Konklusioner: Rapporten fremhæver, at der er to hovedforklaringer på frafaldet. For det første er det begrænsede udbud af praktikpladser et problem, for at etniske minoritetsunge kan gennemføre deres uddannelse. For det andet peger de unge selv på, at det faglige niveau i erhvervsuddannelserne er for højt i nogle fag i uddannelserne.

Desuden bidrager rapporten med en større forståelse for, hvor varieret gruppen af unge udlændinge i erhvervsuddannelserne er, og hvordan de står over for forskellige barrierer i forhold til at kunne gennemføre en erhvervsuddannelse. Undersøgelserne identificerer således fire forskellige typer af unge udlændinge i erhvervsuddannelserne, der har forskellige problemer i forhold til fastholdelse af uddannelse.

Eksempelvis har den ene type, "de isolerede", både faglige, sproglige og sociale problemer, mens den anden type, "de veltilpassede", primært falder fra erhvervsuddannelserne, fordi de har vanskeligt ved at finde en praktikplads.

I relation til praktikpladsproblematikken viser undersøgelserne, at virksomhederne generelt opfatter ansættelsen af etniske minoritetsunge som noget, der er forbundet med ekstraomkost-

Figur 2.1: Fire grupper af unge udlændinge i erhvervsuddannelserne

ninger, enten fordi virksomhederne har en forventning om, at den unge ikke passer ind i virksomhedens kultur og derfor kan være årsag til uro og problemer blandt de øvrige ansatte, eller fordi virksomhederne har en forventning om, at de unge, på grund af dårligere sproglige kundskaber, dels vil skræmme kunderne væk og dels vil påføre virksomhederne yderligere udgifter til sprogundervisning. Desuden har nogle af de unge problemer med at skrive gode ansøgninger og mangler et dansk netværk til at anbefale dem over for virksomhederne. (Rapporten : 18)

Rapporten peger på skolepraktik som et godt alternativ til virksomhedspraktikken, idet det viser sig, at de etniske minoritetsunges chancer for at gennemføre en erhvervsuddannelse gennem skolepraktik, i modsætning til hvad der gælder for danske unge, er lige så stor, som hvis praktikken foregår i en virksomhed. Den begrænsning af skolepraktikken, der blev indført i begyndelsen af 2005, kan i denne sammenhæng indebære, at etniske minoritetsunge har fået endnu sværere ved at gennemføre en erhvervsuddannelse.

Rapporten slår fast, at det faglige niveau og læringsmiljøet er en barriere for, at etniske minoritetsunge kan gennemføre en erhvervsuddannelse. Der refereres til andre undersøgelser, som viser, at etniske minoritetsunge generelt har svagere sproglige kundskaber end etnisk danske unge, når der tages udgangspunkt i karaktergivningene i folkeskolen. Dette kan i sig selv være en barriere for at deltage i undervisningen på erhvervsskoler. Yderligere kan de svage sproglige kundskaber indebære, at de etniske minoritetsunge isoleres i forhold til de etnisk danske elever. De etniske minoritetsunge, som klarer sig godt i uddannelserne, er dem, for hvem det lykkes at komme i gruppe med etnisk danske elever, mens de, der falder fra, ofte er dem, der forbliver i grupper med andre etniske minoritetsunge.

Desuden påpeges, at undervisningsformen kan være et problem for etniske minoritetsunge. Generelt har de svært ved de meget selvstændige arbejdsformer, der lægges op til på erhvervsskolerne. Rapporten peger på, at det kan skyldes, at disse unge har svært ved at afkode de forventninger, der ligger til dem i forhold til opgavernes løsning. De etniske minoritetsunge foretrækker opgaver, hvor de faglige krav er tydeligt formulerede, og hvor responsen på deres arbejde kommer hurtigt og konstant.

De etniske minoritetsunge udtaler selv, at det snarere er deres etniske netværk (venner og bekendte), der har indflydelse på uddannelsesvalget, end det er forældrene, som for danske unge i flere undersøgelser viser sig at være meget afgørende for ud-

dannelsesvalget. Etniske minoritetsunge kan i mange tilfælde ikke hente hjælp hos forældrene, fordi forældrene ikke kender det danske uddannelsessystem og derfor ikke kan bidrage i uddannelsesvalget. Tværtimod tyder undersøgelsen på, at forældrene har urealistiske forventninger til deres børns uddannelsesvalg, hvilket kan skyldes, at erhvervsuddannelser ikke er forbundet med prestige i forældrenes bevidsthed.

De unge, som indgår i undersøgelseerne, er karakteriseret ved at have en svag socio-økonomisk baggrund⁸. Men forældrene til de etniske minoritetsunge, der klarer sig bedst i erhvervsuddannelserne adskiller sig fra andre forældre til etniske minoritetsunge ved at have en mere tolerant holdning til de unges orientering mod dansk ungdomskultur, og ved selv at være velintegreret i det danske samfund.

Specielt blandt pigerne opleves familien og hjemmemiljøet som en barriere i forhold til at gennemføre en uddannelse (larm fra søskende, forældres skænderier mv.). Disse forhold rammer de etniske minoritetsunge hårdere, fordi de etniske minoritetsunge ikke har samme tradition for at flytte hjemmefra tidligt – og dermed væk fra problemerne – som etnisk danske unge. Og de etniske minoritetsunge har oftere mange små søskende, og de skal som ældste søskende udfylde et større socialt ansvar over for deres mindre søskende, end etnisk danske unge normalt skal.

Opsamlende konkluderer rapporten, at de primære årsager til frafaldet er manglen på praktikpladser, manglende faglige og sproglige kompetencer, og at en mindskelse af frafaldet vil indebære, at de etniske minoritetsunge sikres en praktikplads. Hvis dette ikke er muligt på ordinære vilkår, anbefaler rapporten en udvidelse af skolepraktikordningen for denne gruppe. Desuden anbefales det, at uddannelsespraksis eftergås med henblik på at iværksætte tiltag, der kan gøre uddannelserne rummelige, også for de elever, som ikke i samme grad som etnisk danske elever, på forhånd er i stand til at indfri kravene om selvstændige arbejdsformer, og til at sikre, at undervisningen bliver tilrettelagt

praksisnær og i forhold til konkrete og umiddelbart forståelige opgaver.

Kommentar: I relation til rapportens anbefalinger kan man diskutere, hvilke kompetencer erhvervslivet efterspørger, og hvordan de harmonerer med disse unges evner og kompetencer. Men det må være uden for enhver diskussion, at en inkluderende erhvervsuddannelse må tilrettelægges på en sådan måde, at uddannelsen kan rumme de potentielle elever og dem, som søger uddannelserne, frem for at de bliver tilrettelagt for elever, som besidder karakteristika, man ønsker (fra politisk side og fra erhvervslivet), men som ikke ønsker en erhvervsuddannelse. Ellers kan resultatet meget vel blive, at erhvervsuddannelserne hverken formår at tiltrække et større antal unge eller at fastholde dem, som gerne vil have en erhvervsuddannelse.

5

Opsamling og anbefalinger

De gennemgåede rapporter lægger meget forskellige perspektiver på de problemstillinger, der knytter sig til frafaldet i erhvervsuddannelserne. Nogle undersøgelser har fokus på frafaldet i praktikdelene, mens andre har fokus rettet mod skoledelene. Desuden fokuserer nogle rapporter på frafaldet i grundforløbet, mens andre har fokus mod frafaldet i hovedforløbet. I tillæg hertil er der rapporter, der viser, at undersøgelsen er begyndt med ét udgangspunkt, men er strandet, da det ikke meningsfuldt har været muligt at diskutere frafaldet, fordi der ikke eksisterer en standardiseret frafaldsregistrering.

Registrering af frafald

Flere af de gennemgåede rapporter peger på, at der ikke eksisterer en entydig og standardiseret registrering af frafaldet i erhvervsuddannelserne. Det gælder dels den registrering, som foretages på de enkelte skoler, hvor der nogle steder sker en sondring mellem frafald “med perspektiv” og frafald “uden perspektiv”. Dels gælder det den centrale registrering i EASY-systemerne, hvor der ikke eksisterer en entydig fortolkning af, hvornår frafaldet skal registreres i én eller i en anden kategori.

Dette forhold indebærer, at der ikke eksisterer valide tal for frafaldet blandt eleverne i erhvervsuddannelse, hvilket også påpeges i flere af rapporterne. Hvis vi ser dette forhold i sammenhæng med en af rapporterne, der viser, at der eksisterer et antal forskellige afbryderkategorier, kan det pege i retning af, at afbrud, forstået som at eleven falder ud af ungdomsuddannelsessystemet, er betydeligt mindre, end det umiddelbart ser ud til.

Anbefalinger

Det anbefales, at der udarbejdes en simpel og ensartet registrering af frafaldet i erhvervsuddannelserne, der tager højde for, hvor eleven bevæger sig hen efter at have afbrudt sin uddannelse, uanset om der er tale om et skifte blandt indgangene i erhvervsuddannelserne, overgang til anden ungdomsuddannelse eller overgang til anden uddannelse, til arbejde eller til ledighed. Dette forudsætter imidlertid, at der på skolerne foretages opfølgende samtaler med alle elever, der afbryder den uddannelse, de er i gang med, og at årsager til afbruddet klarlægges og registreres entydigt, samt at denne registrering indberettes centralt, med henblik på at skabe et overblik over problemet.

Den eksisterende praksis, hvor det er op til skolerne selv at fortolke afbrud, og det forhold, at registrering af afbrud tilsyneladende sker gennem et system, der primært er udviklet til at administrere skolernes taxameterfinansiering, eller et system, der er udviklet til at administrere virksomhedernes elevrefusion, levner ikke mulighed for, at det reelle frafald kan registreres.

Skolernes bidrag til mindskelse af frafaldet

Samlet set peger de gennemgåede rapporter på, at en afgørende forudsætning for nedbringelse af frafaldet er, at der sker en styrkelse af vejledningsindsatsen over for den enkelte elev med henblik på at skabe det optimale uddannelsesforløb. Samtidig peger rapporterne på, at udviklingen af et godt socialt miljø på erhvervsskolerne har afgørende betydning for, at eleverne kan fastholdes i uddannelse. Set i sammenhæng indebærer disse forhold, at der på skolerne skabes opmærksomhed om og mulighed for, at individualiseringen af uddannelserne, herunder at undervisningen skal udbydes i moduler, tager skyldigt hensyn til elevernes behov for at kunne etablere stabile relationer til kammerater og til lærere. Dette gælder både i og uden for den konkrete undervisningssituation.

Samlet set peger rapporterne i retning af, at frafaldet blandt ele-

ver i erhvervsuddannelserne kan mindskes, hvis eleverne hurtigt møder det erhverv, de forventer at være under uddannelse til og først senere – i hovedforløbet – bliver mødt med kravene om undervisning i de almene grundfag. Desuden peger rapporterne på, at undervisningen i grundfag må have udgangspunkt i problemstillinger fra det erhverv/den branche/det håndværk, som eleverne er under uddannelse til. Disse forhold er der i nogen grad taget højde for gennem de revisioner og justeringer af bekendtgørelser og af lovgivningen, der er sket siden reformen i 2000.

Anbefalinger

Det anbefales, at der i skolernes tilrettelæggelse af vejledning, individualisering og etablering af hold lægges afgørende vægt på elevernes behov for at kunne fungere i et godt socialt miljø. Forskning i læreprocesser viser, at det er gennem muligheden for at etablere længerevarende læringsforløb i stabile rammer, at de bedste muligheder for et positivt og varigt læringsresultat kan opnås. Derfor må det anbefales skolerne at (re)vurdere kravet om individualisering af uddannelserne: At tage individuelle hensyn kan i forhold til et stort antal elever i erhvervsuddannelse betyde, at der skal arbejdes med faste holddannelser, præcist formulerede opgaver, hvor perspektivet står klart for eleverne, og at individualisering ikke nødvendigvis betyder, at eleverne individuelt skal finde rundt i deres egen læreproces sammen med skiftende klasse- eller holdkammerater.

Skolerne anbefales at planlægge undervisningen i de almene grundfag således, at den følger anbefalingerne fra den seneste grundfagsbekendtgørelse og tager udgangspunkt i problemstillinger, som eleverne genkender fra de erhverv/brancher, de er under uddannelse til. Desuden anbefales det skolerne at tilrettelægge grundfagsundervisningen på en måde, der tager hensyn til det forhold, at eleverne er mere motiveret for den type undervisning, jo længere de er i deres uddannelsesforløb.

Undervisningsministeriets bidrag til mindskelse af frafaldet

Gennemgangen af rapporterne peger i retning af, at elever, som ikke begynder deres uddannelse i det ordinære optag, men i stedet begynder i et løbende optag, er mere truet af frafald end andre elever. I sammenhæng med rapporternes påpegning af betydningen af et godt socialt miljø i uddannelserne, herunder muligheden for at eleverne kan føle et tilhørsforhold til en klasse eller et hold, rettes der fokus på det hensigtsmæssige i at fastholde princippet om løbende optag til erhvervsuddannelserne.

En enkelt rapport fremdrager det forhold, at den svageste gruppe af afbrydere, den såkaldte restgruppe, tilsyneladende afbryder deres erhvervsuddannelse på grund af personlige problemer. Undersøgelsen sætter som den eneste fokus på dette forhold, som heller ikke i tidligere undersøgelser har været genstand for nogen videre opmærksomhed. I den udstrækning at undersøgelsens resultater afspejler virkeligheden blandt denne truede gruppe af frafaldne elever, er det bemærkelsesværdigt, at der ikke i erhvervsuddannelserne eksisterer tilbud om psykologhjælp, socialrådgiver eller mulighed for samtale med professionelle om personlige problemer.

Anbefalinger

Det anbefales, at der sættes et egentligt udredningsarbejde i gang med henblik på at undersøge betydningen af eksistensen af det løbende optag. Undersøgelsen skal dels have fokus på de elever, som begynder deres uddannelse gennem det ordinære optag, og hvad det betyder for dem, at der bliver ved med at dukke nye elever op i undervisningssituationerne. Dels skal fokus være på de elever, som begynder deres uddannelse gennem det løbende optag, og hvilken betydning det har for disse elever, at de begynder deres uddannelse midt i undervisningsforløb, som har været i gang i en periode.

Det anbefales, at der igangsættes et udredningsarbejde, som kan tydeliggøre frafaldsårsagerne blandt forskellige grupper af elever herunder særligt de elever, som ender i den

såkaldte “restgruppe”, med henblik på at afklare behovet for at etablere tilbud om psykologhjælp og skabe mulighed for samtale med socialrådgiver eller anden relevant professionel “hjælper”.

Virksomhedernes bidrag til mindskelse af frafaldet

Som tilfældet var, da DEL udarbejdede synteserapporten i 2001 (Andersen 2001), har det heller ikke i indeværende projekt været muligt at fremskaffe et særlig stort antal rapporter og undersøgelser, der beskæftiger sig med frafaldet i erhvervsuddannelsernes praktikdele.

For de få bidrag, som er gennemgået i denne rapport, kan der uddrages følgende: Det er af afgørende betydning for fastholdelse af eleverne, at der eksisterer en kontinuerlig kontakt mellem erhvervsskolen og praktikvirksomheden gennem hele uddannelsesforløbet. Denne kontakt kan med succes varetages af elevens kontaktlærer og kan samtidig bidrage til, at der sker en koordinering af virksomhedens og skolens arbejde i forhold til den enkelte elev.

Anbefalinger

Det anbefales, at der sker en koordinering af skolernes og praktikvirksomhedernes indsats i forhold til den enkelte elev. Denne indsats kan dels ske i forhold til regulering af elevens adfærd i de tilfælde, det skulle vise sig nødvendigt, eksempelvis i forhold til udeblivelse fra arbejde, megen sygdom etc. Men den kan dels også ske i forhold til de problemer, eleven eventuelt måtte have i forhold til praktikvirksomheden.

Det anbefales videre at tage fat i det ambitiøse projekt “Praktikum”, som er gennemført på Københavns Tekniske Skole. Projektet har til formål at skabe en konkret sammenhæng mellem skolen og praktikvirksomheden. Det sker ved, at eleverne tager konkrete opgaver fra praktikvirksomheden med på skoleopholdene, og ved, at disse opgaver fungerer som udgangspunkt for de læringsaktiviteter, der sættes i gang

under skoleopholdene. Denne organisering af vekseluddannelsesprincippet indebærer dels, at der eksisterer en nødvendig kontakt mellem skole og virksomhed, dels sikrer den, at skoleopholdene får direkte relevans for praktikken og ikke, som det er tilfældet i mange sammenhænge, kommer til at fungere som afbrud af praktikken.

Særlig indsats over for etniske minoritetslever

Alle de ovennævnte problemstillinger og anbefalinger gælder også for denne her gruppe af elever, men der knytter sig også særlige forhold for gruppen, der kalder på særlige indsatser. Det er i denne sammenhæng væsentligt at slå fast, at denne gruppe af elever, ligesom gruppen af etnisk danske elever, er en sammensat gruppe, og at indsatser for at mindske frafaldet derfor må målrettes specifikt.

De gennemgåede rapporter peger på et enkelt forhold, som synes at være af særlig betydning for de etniske minoritetsunge. Det drejer sig om risikoen for, at de bliver isoleret i forhold til de etnisk danske elever. Tilsyneladende er det meget væsentligt for fastholdelsen, at etniske minoritetsunge kommer til at arbejde tæt sammen med etnisk danske elever.

Et andet forhold, som påpeges i rapporterne, er, at de opgaver, der stilles til denne gruppe af elever, skal være meget konkrete, og de skal give mulighed for at svare konkret. Tilsvarende skal tilbagemeldingen fra læreren falde prompte, konkret og præcist.

Et særligt forhold angår den tilsyneladende diskrimination, der eksisterer på det danske arbejdsmarked, og dermed også i relation til praktikpladser, over for mennesker med anden etnisk baggrund end dansk. Det kan konstateres, at der blandt de potentielle praktikvirksomheder eksisterer en udbredt mistro til og modvilje mod at tilbyde etniske minoritetsunge en praktikplads.

Anbefalinger

Det anbefales, at der på skolerne gøres en særlig indsats for at integrere de etniske minoritetsunge i samarbejder med etnisk danske unge. Også selvom det kan komme i konflikt med kravet om individualisering af erhvervsuddannelserne. Desuden anbefales det, at der i den konkrete tilrettelæggelse af undervisningen gøres en ekstra indsats for at formulere opgaver på en måde, der giver mulighed for konkrete løsninger, også selvom det i første omgang kan betyde, at kravet om, at eleverne skal være kreative i deres opgaveløsning, må nedprioriteres.

Sidst anbefales det, at der gøres en ekstraordinær målrettet indsats for at sikre etniske minoritetsunge en praktikplads og dermed muligheden for at fuldføre en erhvervsuddannelse.

Sekundær litteratur

Aarkrog, Vibe, 2003: Rummelighed og sammenhæng. Erhvervsuddannelsesreform 2000: Målsætninger, tiltag og konsekvenser. I Bryderup, Inge (red.) 2003: Pædagogisk sociologi. Danmarks Pædagogiske Universitet.

Andersen, Ole Dibbern, 2001: Frafald i erhvervsuddannelsernes praktikdele – en synteserapport. Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse.

Andreasen, Lars Birch; Jensen, Torben Pilegaard, Larsen, Kirsten Holm; Nielsen, Marlene Berth, 1997: Veje til forbedring og fornyelse af ungdomsuddannelserne. amternes og kommunernes forskningsinstitut.

CEU Kolding, CEU Herning, EUC Syd og EUC Vest, 2002: Rapport vedrørende kommunikationsarbejdet vedrørende EUD-reformen. (FoU-projektnr.: 2000-2534-107).

Hutters, Camilla, 2004: Mellem lyst og nødvendighed: En analyse af unges valg af videregående uddannelse. Ph.d. afhandling. Forskerskolen i livslang læring, Roskilde Universitetscenter.

Koch, Hans Henrik og Lundsgaard, Søren, 2000: Praktikum. Broen mellem skolen og virksomhed – et praksisrum for læring indenfor vekseluddannelsessystemet“. Undervisningsministeriet og Københavns Tekniske Skole. (<http://www.emu.dk/erhverv/mestforlaerere/publikationer/generelt/praktikumipraksis.pdf>)

Lundsgaard, Søren, 2005: Praktikum i praksis – aktivering af skole-virksomhedssamspillet. Undervisningsministeriet. (<http://pub.uvm.dk//2005/praktikum/>)

Koudahl, Peter, 2004: Den gode erhvervsuddannelse? En analyse af relationerne mellem uddannelsespolitisk tænkning og elever i erhvervsuddannelse. Ph.d. afhandling. Forskerskolen i livslang læring, Roskilde Universitetscenter. (Findes på <http://diggy.ruc.dk/handle/1800/1175>)

LO, 2005: Zoom på arbejdsmarkedet 2005. Landsorganisationen i Danmark.

Michelsen, Inga Stein, 2002: How is it possible for EUC Syd to identify and reduce the dropouts in the VET area? MBA dissertation, University of Leicester.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2004: Udlændinges vej gennem uddannelsessystemet. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Olsen, Henning, 2001: Sprogforståelse og hukommelse i danske survey-undersøgelser. Bind I og II. Socialforskningsinstituttet.

Regeringen, 2005: Erhvervsuddannelser i verdensklasse. Regeringens debatoplæg til møde i Globaliseringsrådet 25. og 26. august 2005.

Udvalget om mesterlære, 2005: Mesterlære - Rapport fra Udvalget om mesterlære, Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet, 2005: EUD-praktikpladssituationen ultimo august 2005. (Findes på: <http://www.uvm.dk/05/aug.htm?menuid=6410>)

Bidrag der indgik i DEL's rapport fra 2001

Jens Erik Steenstrup og Niels Clemmensen: Manglen på lære- og praktikpladser – elementer til en vurdering. København, 1990.

Tove Christiansen m.fl.: Hvorfor falder de fra i Århus - teknisk skole. København, 1994.

Niels Thyssen: Hvorfor falder de fra i Århus – handelsskolen. København, 1994.

Birthe Hedegaard m.fl.: Hvorfor faldt de fra? København, 1995.

Anette Lauridsen, Ole Jacoby og Niels Thyssen: Frafald flytter – hvorfor falder de fra i praktiktiden i Århus? København, 1999. (<http://pub.uvm.dk/1999/frafaldflyt/>)

PLS-Consult: Undersøgelse vedrørende praktikpladssituationen og skolepraktik. Århus, 1999.

Dansk Markedsanalyse A/S: Årsager til frafald i praktiktiden inden for detailhandel. Århus, 1999.

Anne Holm Sjøberg mfl.: På godt og ondt. Et portræt af elever og deres forhold til mestre. København, 1999. (<http://pub.uvm.dk/1999/godtogondt/>)

Steen Elsborg: Hvorfor afbryder eleverne den merkantile erhvervsuddannelse? København, 2000.

Flemming Pedersen: Frafaldsårsager blandt VVS-elever, årgang 1998. København, 2000.

Århus Købmandsskole: Årsager til den meget utilfredsstillende praktikpladssituation. Århus, 2000.

Uddannelsesnævnet for handels- og kontorområdet: Tilbage-meldinger fra lokale uddannelsesudvalg. København, 2000.

Dansk Frisør- og kosmetikerforbund m.fl.: Hvorfor falder frisørelever fra i praktiktiden? 2000.

Kubix: Praktikpladssituationen på industriområdet – set ud fra et virksomhedsperspektiv. 2001.

Svend Jensen: De unges valg og paradoksproblemet i praktikpladssituationen. 2001.

Det faglige udvalg for erhvervsuddannelsen til tandtekniker: Spørgeskemaundersøgelse – ophævede uddannelsesaftaler i 1. kvartal 2000. København, 2001.

Noter

1. Vurderingspraktikker og sorteringskriterier bliver her sat i centrum sammen med "skolekulturen" og dens repræsentationer.
2. Hvilket kan forklares med, at disse unge formodentlig har de bedste materielle/økonomiske forudsætninger for at foretage en "dannelsesrejse"
3. Interessant resultat når det betænkes, at livsindkomsten for en faglært håndværker ligger på niveau med eller over en akademikers (humanist). Resultatet harmonerer ikke med mine egne undersøgelser, hvor elever i traditionelle håndværksfag (smed, VVS og tømrer) typisk vurderer muligheden for at tjene mange penge som vigtig for uddannelsesvalget).
4. Det kommer formodentlig an på, hvordan der spørges. Mine egne undersøgelser peger på, at netop omgivelsernes indirekte anerkendelse, som den kommer til udtryk i hverdagslivet, kan have stor betydning for valget af erhvervsuddannelse (Koudahl 2004).
5. Som allerede nævnt er der med revisioner af bekendtgørelser og justeringer af loven givet mulighed for en mere hensigtsmæssig placering af undervisningen i de almene grundfag.
6. Det bemærkes dog, at nogle skoler er tilbageholdende med at sende de mest umotiverede elever af sted i virksomhedsforlagt undervisning, fordi skolerne gerne vil bevare de "gode relationer til virksomhederne". Men det er formodentlig netop disse elever, som har mest brug for den virksomhedsforlagte undervisning og for at slippe for skoleundervisningen.
7. Denne rapport samler op på tidligere rapporter om etniske minoritetsunges frafald i erhvervsuddannelserne og i det øvrige uddannelsessystem. Blandt de rapporter, som er udarbejdet af Integrationsministeriets tænketank om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark (se litteraturliste). Rapporten indeholder endvidere to baggrundsrapporter: Ulla Højmark Jensen og Bo Tovby Jørgensen: Det vigtigste i livet er at få en uddannelse – undersøgelse af etniske minoritetsunges frafald fra erhvervsuddannelse, og rapporten: Bjørk Colding: En sammenligning af udlændinges og danskeres karakterer fra folkeskolens afgangsprøver og på de gymnasiale uddannelser. Begge fra amternes og kommunernes forskningsinstitution.
8. Det fremgår dog ikke, hvilke parametre denne er målt på.

Publikationen følger op på regeringsgrundlaget som et led i initiativer om at sikre, at flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Publikationen indeholder en præsentation af opsamlet viden om årsager til frafald i erhvervsuddannelserne og bygger på en gennemgang af forsøgs- og udviklingsprojekter og undersøgelser i forskelligt regi, som har haft fokus på frafaldsproblemet i EUD. På baggrund af den opsamlede viden kommer forfatteren med en række anbefalinger i forhold til at belyse frafaldet i erhvervsuddannelserne bedre.

